

Звіт подібності

метадані

Заголовок

Застосування медіазасобів на уроках в початковій школі

Автор

Науковий керівник / Експерт

Кушнір Н.М.**Прибора Т. О.**

підрозділ

кафедра дошкільної та початкової освіти

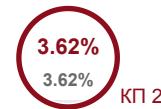
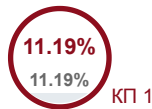
Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про **МОЖЛИВІ** маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв		3
Інтервали		0
Мікропробіли		235
Білі знаки		0
Парафрази (SmartMarks)		145

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

15984

Кількість слів

127158

Кількість символів

Подібності за списком джерел

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Колір тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз

Колір тексту

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1	http://elibrary.kdpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3437/1/%D0%9A%D1%83%D1%86%D1%83%D1%80%D1%83%D0%B1%D0%B0%2007.12.19.pdf	100	0.63 %
2	http://eprints.zu.edu.ua/11273/1/%D0%BF%D0%BE%D1%87%D0%B0%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D1%88%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B0.pdf	70	0.44 %
3	Дослідницько-експериментальна діяльність учнів початкової школи в інтегрованому курсі «Я досліджую світ» 11/25/2022 Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University (Факультет педагогіки, психології та мистецтв)	63	0.39 %

4	Особливості організації дистанційної освіти в закладах початкової освіти України 11/28/2023 Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University (кафедра дошкільної та початкової освіти)	60	0.38 %
5	https://revolution.allbest.ru/languages/00815685_1.html	57	0.36 %
6	Особливості організації дистанційної освіти в закладах початкової освіти України 11/28/2023 Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University (кафедра дошкільної та початкової освіти)	38	0.24 %
7	https://revolution.allbest.ru/pedagogics/01455651_0.html	30	0.19 %
8	http://eprints.zu.edu.ua/11272/1/%D0%9C%D1%96%D0%BD2.pdf	29	0.18 %
9	https://revolution.allbest.ru/pedagogics/01455651_0.html	29	0.18 %
10	http://194.44.132.109/bitstream/123456789/11448/1/Jankovuch%2CKuzma_Osv_tex.pdf	27	0.17 %

з домашньої бази даних (2.11 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)	
1	Особливості організації дистанційної освіти в закладах початкової освіти України 11/28/2023 Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University (кафедра дошкільної та початкової освіти)	275 (16)	1.72 %
2	Дослідницько-експериментальна діяльність учнів початкової школи в інтегрованому курсі «Я досліджую світ» 11/25/2022 Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University (Факультет педагогіки, психології та мистецтв)	63 (1)	0.39 %

з програми обміну базами даних (1.01 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)	
1	Організаційно-методичні основи формування в молодших школярів умінь створювати медіапродукти 10/23/2023 V.O. Sukhomlynskyi Mykolaiv National University (MNU) (Наукова бібліотека МНУ ім. В.О. Сухомлинського)	50 (6)	0.31 %
2	Формування медіаграмотності у здобувачів початкової освіти 11/5/2021 V.O. Sukhomlynskyi Mykolaiv National University (MNU) (Наукова бібліотека МНУ ім. В.О. Сухомлинського)	25 (3)	0.16 %
3	РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ГАЛУЗІ 4/18/2024 Lutsk Pedagogical College, Volyn Regional Council (ЦК словесних дисциплін)	13 (1)	0.08 %
4	Курсова робота Пилипчук Я..doc 5/21/2022 Lutsk Pedagogical College, Volyn Regional Council (Кафедра філології)	13 (2)	0.08 %
5	Деренюк_Прокопів.docx 11/15/2021 Vasyl Stefanyk Precarpathian National University (VSPNU) (VSPNU)	12 (1)	0.08 %

6	ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» 8/27/2024 Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University (Факультет педагогічної і мистецької освіти)	12 (1)	0.08 %
7	ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ 11/15/2022 Hlukhiv National Pedagogical University of Oleksandr Dovzhenko (Hlukhiv National Pedagogical University of Oleksandr Dovzhenko)	12 (1)	0.08 %
8	Формування медіакультури майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі фахової підготовки на засадах медіаосвіти.docx 12/18/2020 National University "Chernihiv Collegium" (National University "Chernihiv Collegium")	10 (1)	0.06 %
9	Васютіна.docx 5/28/2020 Publishing House "Helvetica" (Видавничий дім "Гельветика")	10 (1)	0.06 %
10	Медіаграмотність магістерська.docx 11/1/2019 National Pirogov Memorial Medical University, Vinnytsya (Ректорат)	5 (1)	0.03 %

з Інтернету (8.06 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ДЖЕРЕЛО URL	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)	
1	http://elibrary.kdpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3437/1/%D0%9A%D1%83%D1%86%D1%83%D1%80%D1%83%D0%B1%D0%B0%2007.12.19.pdf	148 (4)	0.93 %
2	https://molodyvchenyi.ua/index.php/journal/article/download/4395/4322/	125 (9)	0.78 %
3	http://eprints.zu.edu.ua/11273/1/%D0%BF%D0%BE%D1%87%D0%B0%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D1%88%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B0.pdf	108 (3)	0.68 %
4	https://pi.kubg.edu.ua/images/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf	87 (6)	0.54 %
5	https://h.lekciya.com.ua/kultura/2430/index.html	66 (5)	0.41 %
6	http://sources.pnpu.edu.ua/article/download/292642/285761/675941	65 (5)	0.41 %
7	https://revolution.allbest.ru/pedagogics/01455651_0.html	59 (2)	0.37 %
8	https://revolution.allbest.ru/languages/00815685_1.html	57 (1)	0.36 %
9	http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/8968/1/Mediaosv_Jankovich.pdf	56 (4)	0.35 %
10	http://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2470/Dis%20.pdf?sequence=1&isAllowed=y	53 (3)	0.33 %
11	https://klo4kjalena70.blogspot.com/p/blog-page_21.html	46 (3)	0.29 %
12	https://lib.iitta.gov.ua/716960/1/%D0%A0%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0%20%D0%B7%20%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D1%96%D0%B0%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B4%D1%83%D0%BA%D1%82%D0%B0%D0%BC%D0%B8%20%D0%BD%D0%B0%20%D1%83%D1%80%D0%BE%D0%BA%D0%B0%D1%85%20%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97%20%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B8%20%D0%B2%20%D0%BF%D0%BE%D1%87%D0%B0%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%85%20%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D1%81%D0%B0%D1%85.pdf	45 (4)	0.28 %

13	http://elibrary.kubg.edu.ua/10929/1/L_Petrik_05_11_2015_konf_PI.pdf	33 (3)	0.21 %
14	http://eprints.zu.edu.ua/11272/1/%D0%9C%D1%96%D0%BD2.pdf	29 (1)	0.18 %
15	http://194.44.132.109/bitstream/123456789/11448/1/Jankovuch%2CKuzma_Osv_tex.pdf	27 (1)	0.17 %
16	https://urokok.com.ua/methodical-cabinet/2229-kalendaro-tematichne-planuvannya-dlya-3-klasu-i-ta-ii-semestr-vsi-predmeti-na-noviy-navchalniy-rik.html	27 (4)	0.17 %
17	http://hpc.msu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/04/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%8F-2020-%D1%81%D0%B0%D0%B9%D1%82-1.pdf	25 (2)	0.16 %
18	https://medialiteracy.org.ua/shlyahy-formuvannya-navychok-info-medijnoyi-gramotnosti-uchniv-pochatkovyh-klasiv-u-suchasnomu-osvitnomu-seredovysshii/	24 (3)	0.15 %
19	https://docplayer.net/69404353-Aktualni-problemi-suchasnoyi-inozemnoyi-filologiji.html	24 (2)	0.15 %
20	https://www.aup.com.ua/uploads/Zbirnyk_8_konf_2020.pdf	22 (3)	0.14 %
21	https://journals.academ.vinnica.ua/index.php/ped-psyh/article/download/26/23	21 (1)	0.13 %
22	https://school.home-task.com/pravopis-prefiksiv-roz-bez-z-s/	19 (2)	0.12 %
23	http://profped.ddpu.edu.ua/article/download/236601/235097/541228	18 (1)	0.11 %
24	http://eprints.zu.edu.ua/32198/1/%D0%86%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%B2_%D0%86%D0%9C%D0%93_%D0%A3%D0%9C%D0%9B%D0%A8.PDF	18 (1)	0.11 %
25	https://nadoest.com/o-e-josan-elektronnij-pidruchnik-u-konteksti-vimog-do-suchasno	17 (2)	0.11 %
26	https://nuschool.com.ua/lessons/elementary/media/4.html	14 (1)	0.09 %
27	https://novi4ka.blogspot.com/2019/10/	12 (1)	0.08 %
28	https://sites.google.com/view/linavolkova/%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0-%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%BD%D0%BA%D0%B0/%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B0-%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0	12 (1)	0.08 %
29	https://naurok.com.ua/prezentaciya-na-temu-mediagramotnist-ta-mediagigiena-56612.html	11 (1)	0.07 %
30	https://moodle.znu.edu.ua/mod/resource/view.php?id=608560	10 (1)	0.06 %
31	http://lobtim.ucoz.ua/Mediaosvita/meliakultura_v_zualna.doc	5 (1)	0.03 %
32	https://geneza.ua/sites/default/files/ebooks/%D0%90%D0%BD%D1%82%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%94%D0%B8%D0%B4_%D0%9E%D1%81%D0%BD%D0%9C-%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC_1%28079-20%29_small.pdf	5 (1)	0.03 %

Список прийнятих фрагментів (немає прийнятих фрагментів)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗМІСТ	КІЛЬКІСТЬ ОДНАКОВИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
------------------	-------	---------------------------------------

Кушнір Наталії Миколаївни

«Застосування медіазасобів на уроках у початковій школі»

Керівник - Прибора Т. О.

4

Кандидат педагогічних наук, доцентка

1.1 Сутність поняття «медіазасоби» та їхня класифікація.

Як вже зазначалося, одним із ключових напрямків освітнього процесу початкової школи є формування медіаграмотності учнів. З цією метою, у педагогіці вводиться напрям медіаосвіти, що пов'язаний із використанням різноманітних медіа (друкованих, графічних, звукових, екранних тощо) та медіа-технологій у соціумі, в комунікації з оточуючими; для того, щоб знаходити, отримувати, передавати, використовувати потрібну інформацію з використанням медіазасобів та різноманітного технічного обладнання. За допомогою такого застосування медіа відбувається розвиток особистості, культура спілкування на матеріалі медіа, творчі, комунікативні здібності, творче мислення, самовираження за допомогою медіа техніки; а здобута у цьому процесі медіаграмотність дозволяє учневі використовувати можливості інформаційного поля для досягнення цілей [64, 67].

Медіаосвіта дає широкі можливості для розвитку потенціалу учнів, їхніх здібностей. Дослідники Л. Савко та О. Фенцик зазначають, що тому можливості медіаосвіти сприяють розвитку умінь особистості щодо орієнтування у сучасних інформаційних потоках, удосконалення своєї медіаграмотності, розвитку критичного мислення у сфері сприйняття різних типів медіатекстів [63, 132].

Зарубіжний дослідник медіа Л. Мастерман виділяє такі чинники пріоритетності та актуальності медіаосвіти сьогодні:

1. висока активність медіаспоживачів, **насиченість сучасного світу засобами масової інформації**;
2. **ідеологічний бік медіа та їх вплив на свідомість** особистості;
3. швидке зростання обсягу медіаінформації, активізація механізмів її поширення;
4. інтенсифікація інтегрування медіа у всі сфери життя;
5. зростання ролі **візуальної комунікації та інформації у** житті людини;
6. потреба визначення **відповідності результатів освіти майбутнім вимогам суспільства** тощо [87, 2].

медіаосвіта визначається як напрям педагогіки, пов'язаний «з усіма видами медіа (друкованими, графічними, звуковими, екранними і т. д.) різними технологіями; вона дає можливість зрозуміти, як масова комунікація використовується в соціумі, оволодіти здібностями використання медіа комунікації іншими людьми; забезпечує людині, зокрема, знання того, як знаходити, готувати, передавати й отримувати необхідну інформацію з використанням різного технічного інструментарію (комп'ютер, мультимедіа, Інтернет, аудіо та відео)»

медіаосвіта визначається як напрям педагогіки, пов'язаний «з усіма видами медіа (друкованими, графічними, звуковими, екранними і т. д.) різними технологіями; вона дає можливість зрозуміти, як масова комунікація використовується в соціумі, оволодіти здібностями використання медіа комунікації іншими людьми; забезпечує людині, зокрема, знання того, як знаходити, готувати, передавати й отримувати необхідну інформацію з використанням різного технічного інструментарію (комп'ютер, мультимедіа, Інтернет, аудіо та відео)»

У процесі медіаосвіти у дітей формується медіаграмотність та медіакомпетентність.

Науковці виокремлюють 4 групи компетентностей із медіаграмотності. До них належать: **розуміння медіа, його застосування, спілкування за допомогою медіазасобів та вміння використовувати їх для реалізації поставленої мети.**

Також виділяють такі складові частини медіакомпетентності: пізнавальна (знання, розуміння й аналіз медіа); моральна (оцінювання медіа з етичного погляду); соціальна (дослідження впливу медіа на різні категорії та соціальні групи населення); ефективна (комунікація за допомогою медіа); діяльнісна (уміння самостійного застосування медіа та організація роботи з ними) [81, 10].

Медіакомпетентність передбачає уміння та готовність прикладати зусилля для сприймання та розуміння змісту медіа, їх фільтрація; усвідомлення їхнього впливу; уміння тлумачити емоційну реакцію під час сприймання медіа; розвиток компетентного припущення про зміст медіаконтенту; знання жанрів медіа; уміння критично оцінювати медіа, в незалежності від того, наскільки впливовими є медіаджерела; усвідомлення специфіки різних медіа [22, 332].

А медіаграмотність Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (2016) визначає як уміння використовувати інформаційно-комунікативну техніку, висловлюватися та комунікувати з використанням медіазасобів, свідомо сприймати і критично оцінювати інформацію, здобуту з різних медіа і т. д. [33, 3].

У свою чергу дослідниця Г. Марченко тлумачить **медіаграмотність як комплекс знань, умінь та навичок, які дають людині змогу свідомо сприймати, критично аналізувати, тлумачити та оцінювати інформацію** і в результаті цього - створювати та передавати медіаповідомлення у різних формах, а також взаємодіяти із соціумом із використанням медіазасобів.

Також вона наголошує на тому, що поняття «медіаграмотність» має соціальний характер, адже медіа-засоби є складовою частиною соціальної сфери суспільства [43, 30].

Дослідниці Ю. Тишук, О. Турко зазначають, що формування медіаграмотності у дітей початкової школи реалізується на базі формування таких навичок:

1. естетичні і креативні навички (уміння сприймати, створювати власний та інтерпретувати сприйнятий медіаконтент);
2. інтерактивні навички (комунікація з допомогою медіа, примірка різних медіа ролей);
3. навички критичного аналізу (інтерпретація та усвідомлення сенсу різного медіаконтенту);
4. навички безпеки - здатність знаходити вихід із складних ситуацій, передбачати їх виникнення; навички безпечної поведінки у медіапросторі [68, 60].

У процесі медіаосвіти формується медіакомпетентність особистості. Її визначають як рівень медіакультури, який реалізує усвідомлення індивідом **соціокультурного, економічного і політичного контексту існування медіа, гарантує його змогу бути носієм та передавачем медіакультурних цінностей, смаків, стандартів, успішно контактувати з медіапростором, створювати нові елементи сучасної медіакультури** тощо [1, 6].

А у цьому контексті важливим є також визначення медіаосвітніх технологій. Дослідниці Н. Лалак, М. Лавренова, Т. Молнар та Л. Фенчак визначають їх як **технологічний процес можливих дій, способів та методів організації освітньої роботи із обов'язковим використанням медіазасобів з метою формування медіакультури підліткової особистості на трьох головних рівнях: медіаграмотність, медіакомпетентність та медіаобізнаність** [45, 1043].

Дослідниця Г.Оноквич наголошує, що медіаосвітні технології вимагають включення до освітнього процесу різних медіапродуктів, а також створення нових методичних і технологічних освітніх форм. Вона зазначає, що технології медіаосвіти об'єднані поняттям «медіадидактика» та передбачають сьогодні включення до освіти як традиційних медіазасобів (періодичні видання, радіо, телебачення, кіно тощо), так і новітніх медіазасобів та медіатехнологій, зокрема програмно-апаратних засобів та пристроїв, які функціонують на основі обчислювальної техніки, сучасні способи і системи інформаційного обміну, які реалізують операції збору, нагромадження, зберігання, обробки та передачі інформації [54, 138].

Бачимо, що медіазасоби відіграють важливу роль у формуванні медіаграмотності підростаючої особистості. Розглянемо це поняття детальніше. Існують різні погляди на визначення поняття «медіазасобів».

Загалом **термін «медіа» (з лат. medium - той, що знаходиться в середині, займає проміжну позицію) в англійській мові має буквально значення - посередник - певний засіб або спосіб комунікації.** Таким чином « медіа» - це те, що є посередником між надавачем інформації і її отримувачем. Тобто, це ті канали та інструменти, що використовуються для збереження, передачі та подання інформації; середовище, яке перебуває у спільному використанні; різноманітні предмети та пристрої, які передають інформацію через слова, образи, звуки та дають змогу здійснювати інтелектуальні та мануальні функції [84, 5].

У тлумачній літературі термін «медіа» часто є тотожним до « мас-медіа», що визначається як **«засоби масової інформації (радіо, телебачення, преса, кіно тощо)» [5, 516].** Часто у науковій літературі це поняття отожднюється із різними синонімічними термінами, наприклад: **« медіазасіб», «засіб масмедіа», « засіб медіаосвіти», «засіб масової комунікації», «засіб медіадидактики», « медіатехнологія», «масовокомунікаційний засіб».**

Проте О.Янквич не погоджується із таким поглядом та наголошує, що хоч у широкому застосуванні ці терміни мають значення єдиного середовища, що слугує для передачі будь-яких даних з певною метою, тлумачення цих понять все ж відрізняється.

Адже, наприклад, **термін «мас-медіа» акцентує увагу саме на масовому характері** передачі інформації; **термін «засоби масової комунікації» акцентує увагу вже на процесі комунікації, порозуміння, обміну інформацією між адресантом і адресатом;** а термін «мультимедіа» (чи гіпермедіа), акцентує увагу на технічних засобах, **основною яких є комп'ютер із програмним забезпеченням, підключений до інших медіа** [84, 6].

Саме тому, в контексті поняття «медіазасоби» можна розглядати різні його підгрупи.

На складності тлумачення терміну «медіазасоби» наголошують також такі українські дослідниці як Н.Палак, М.Лавренова, Т.Молнар та Л.Фенчак. Вони зазначають, що труднощі існують не тільки у його визначенні, але і з того питання, які засоби є медійними, а які до них не належать. Оскільки зокрема і від цього залежить тлумачення медіаосвіти молодших школярів

Вони зазначають, що часто дослідники використовують поняття «медіазасіб» як синонім до терміну «медіа», проте частіше «медіа» є ширшим поняттям, що включає дидактичні засоби, їх наукову підтримку [45, 1039].

Дослідниця Л.Петрик визначає медіазасоби як предмети, обладнання та матеріали, що передають якусь інформацію через текст, ілюстрації та звуки і дають можливість здійснювати дії інтелектуального і мануального характеру [56, 145].

У свою чергу С.Ць зазначає, що «медіазасобами», або «засобами масової комунікації» є **засоби створення, запису, копіювання, видання, зберігання, поширення, сприйняття інформації та обміну її між автором і масовою аудиторією** [30].

Науковиця Г.Марченко ж стверджує, що поняття медіазасобів є синонімічним до терміну «медіатехнології». Вони є технічними засобами **створення, запису, копіювання, тиражування, збереження, розповсюдження, сприйняття інформації та обміну нею між суб'єктом (автором медіаресурсу) та об'єктом (його читачами, аудиторією)** [42, 132].

Дослідниця Н.Череповська тлумачить поняття медіазасобів: **« Фотографія та кінематограф, радіо та телебачення, друк і копіювальна техніка, мобільний зв'язок, комп'ютер, Інтернет тощо - все разом становить медіазасоби або засоби масової комунікації»** [78, 8].

Також авторка зазначає, що спільними рисами для них є те, що всі **вони налагоджують комунікацію як між конкретними людьми, так і між певними їх групами.** Хоча, як вона підкреслює, деякі науковці медіазасобами вважають лише електронно-технічні прилади (телевізор, комп'ютер тощо). Але все ж, на її думку, медіа засобами доцільно вважати всі засоби, які виконують такі технічні функції: створення інформації; зберігання та **відтворення інформації; копіювання, тиражування інформації з метою її поширення; передача (трансляція) інформації; медіатизація як запис, копіювання, тиражування інформації, створеної в іншій продуктивній діяльності; організація опосередкованої комунікації; спрямованість на маси, масову, цільову аудиторію** [78, 8-9].

Отже, можемо зробити висновок, що єдиного погляду на термін «медіазасоби» в науковій літературі не існує. Дослідники розглядають його абсолютно з різних поглядів, основними все ж з яких є: **1) як джерела інформації, тобто схожим поняттям до «медіаресурсів», «медіапродуктів; 2) технічними засобами споживання цієї інформації, поняттям подібним до засобів ІКТ.**

Також в контексті нашого дослідження, важливим є поняття «медіаторність» - педагогічний інструмент взаємодії з медіазасобами на дієво-творчому рівні. Тобто це можна вважати найвищим рівнем засвоєння уміння користуватися медіа засобами [77, 184].

Існують різні погляди на класифікацію медіазасобів.

На думку дослідника С.Квіта, ґрунтуючись на історії засобів масової комунікації, класифікуючи медіазасоби потрібно брати до уваги такі важливі **елементи: технологія; політична, соціальна, економічна і культурна ситуація суспільства; види діяльності, функції та потреби; люди, особливо організовані в групи, класи та за інтересами** [31, 14].

Ряд дослідників класифікують медіазасоби таким чином:

1) візуальні медіа:

а) передавання інформації через текст (книги, друківані та електронні періодичні видання тощо);

б) передавання інформації через зображення (фото, малюнки, ілюстрації, діафільми, комікси);

2) аудіальні медіа (аудіозаписи, радіо, аудіо книги тощо);

3) аудіовізуальні медіа (телебачення, мультиплікація тощо);

4) інтернет-мережеві медіа (інтернет-простір з його наповненням) [44, 66-134; 84, 6].

Загалом науковці виділяють медіадидактику попередніх, нових і новітніх медіа, відповідно і медіазасоби діляться на такі категорії [3, 216].

Зокрема і О.Волошенко та О.Мокрогуз виділяють окремою групою «нові медіа», до яких належать: **смартфони, сучасні інтернет-ресурси, програми, айподи, різні види віртуальних ігор, музичні записи, біл-борди, різноманітні типи реклами, постери, буклети, візитки, банери, флаєри тощо** [11, 134].

Дослідник Г.Оноквич зазначає, що медіазасоби класифікують залежно від критеріїв, що лежать у їхній основі:

1. за участю аналізатора: візуальні (друк, малюнок, комп'ютерна графіка), аудіальні або звукові (звукозапис), аудіовізуальні (кінематограф, телебачення, відео, Інтернет):

2. за типом основного засобу медіа (преса, радіо, кіно, телебачення, відео, комп'ютерні мережі та ін.);

3. за каналом сприйняття (аудіо, відео, аудіовізуальні, знакові - текстові, графічні);

4. за місцем застосування (індивідуальні, групові, масові, домашні, робочі, транспортні та ін.);

5. за змістом інформації, курсу соціалізації (ідеологічні, політичні, морально-виховні, пізнавально-навчальні, естетичні, екологічні, економічні);

6. за функціями та цілями застосування (медіазасоби одержання інформації, освітні медіазасоби, комунікаційні, розважальні, соціального управління);

7. за результатом впливу на особистість (розвитку світогляду, самопізнання, самовиховання, самонавчання, самоствердження, самовизначення, регуляція стану, соціалізація) [53, 9-10].

Схожу класифікацію подає О.Кравчишина. Вона зазначає, що медіазасоби можна умовно об'єднати в групи за такими ознаками:

8. за способом подання інформації (традиційні; преса; новітні: комп'ютерні та мобільні технології);

9. за каналом сприйняття (аудіальні, візуальні, аудіовізуальні);

10. за метою застосування (ознайомчі, освітні, комунікаційні, розв'язання проблем, розважальні, соціально-управлінські) [36, 58-59].

У свою чергу Г.Головченко наголошує, що головні типи та характеристики медіазасобів визначаються на основі таких критеріїв як: тип існування, споживання, спрямованість медіапродукції, мова медіаповідомлень, спосіб передачі повідомлень, вплив на аудиторію, масштаби обігу. А зміна характеристик медіазасобів, відповідно, впливає і на ефективність медіаосвіти. Також за такого підходу, дослідник виділяє такі основні типи медіазасобів як: класичний тип, електронний тип і цифровий тип [12, 17].

Також медіазасоби класифікують в залежності від форм їхнього використання:

1) рецептивне використання медіа (телебачення, радіо і т.д.);

2) інтерактивно-втручальне застосування (комп'ютерні ігри тощо);

3) продуктивне застосування (наприклад, створення власного медіа - відео, аудіо тощо);

4) інтерактивно-обмінне застосування (служби миттєвих повідомлень, соціальні мережі, відеопортالي, інтернет-спільноти, мікроблоги, електронна пошта тощо);

5) інтерактивно-партисипативне застосування (наприклад, вікі та блогів) [72, 26-27].

Дослідниці А.Сфіменко та О.Шутіна зазначають, що до засобів медіаосвіти входять традиційні засоби масової комунікації (тобто періодичні друковані видання, радіо, кіно, телебачення, відео) і новітні медіатехнології (комп'ютер, Інтернет, мобільна телефонія) [23, 127].

У свою чергу І.Виселко стверджує, що медіа доцільно розділити на мас-медіа та директ-медіа (прямі медіа). Масмедіа (засоби масової інформації) повідомлення доставляється одразу великій кількості споживачів (телебачення, радіо, преса, носії зовнішньої реклами тощо); директ-медіа - дають змогу прямої комунікації зі споживачами (пошта, телефон, факс тощо) [7, 42].

Отже, можемо зазначити, що медіаосвіта та, як її результат - формування в учнів медіакомпетентності та медіаграмотності є одним із провідних завдань закладу загальної середньої освіти. У тлумаченні цих понять фігурує і термін медіазасоби, адже медіаграмотна особистість може спілкуватися та реалізувати будь-яку діяльність, ефективно користуючись для цього медіазасобами.

Поняття «медіазасобів» у науковій літературі тлумачиться як засоби, які використовуються для створення, зберігання, копіювання, поширення інформації тощо. Єдиного погляду на визначення та їхню класифікацію не існує. Проте найпростішою та найпоширенішою класифікацією є розділення їх на традиційні (газети, книги, журнали, тощо) та новітні медіазасоби (комп'ютер, мережа Інтернет тощо).

1.2 Роль медіазасобів в освітньому просторі початкової школи

Стрімкий розвиток та поширення медіазасобів призводить до того, що дітей з перших років життя цілком оточує медіапростір, а це має прямий вплив на їхнє виховання, індивідуальний розвиток та їхню соціалізацію [14, 167].

Адже сучасні діти вже з раннього віку активно користуються медіазасобами в повсякденному житті (телевізор, телефон із соціальними мережами, іграми тощо). Тому вчитель повинен впроваджувати медіазасоби в освітній процес початкової школи та вчити дітей коректно і безпечно ними користуватись в освітніх цілях [82, 176].

Оскільки сучасні діти рано починають користуватись медіазасобами та медіаресурсами, то й використання медіазасобів повинно реалізуватися вже з дошкільного віку. Дослідниця Т.Новак зазначає, що за правильного використання медіазасобів, вони сприятимуть реалізації поставленої мети виховання, формуванню екологічної, моральної, естетичної культури, пізнавального та мовленнєвого розвитку дитини, а також підготовці дошкільника до шкільної освіти. У початковій школі інформація, отримана з різних медіа, має ще більший вплив на особливості підростаючої особистості [52, 119].

Дослідниці І.Крутогуз і Т.Глуценко також наголошують на тому, що сьогодні є тенденція збільшення впливу медіатехнологій на особистість, особливо це стосується дітей. Тому школярі краще та ефективніше сприймають викладений на уроці матеріал, поданий за допомогою медіазасобів, адже 70% учнів є візуалами. А через застосування медіазасобів, комп'ютерних мереж і онлайнних засобів педагоги отримали змогу надавати навчальний матеріал у спосіб, який задовольняє індивідуальні потреби та інтереси кожного школяра. Таким чином використання на уроках медіазасобів дає змогу зробити освітній процес мобільним, диференційованим та індивідуальним [37, 92].

Дослідники зазначають, що медіа значно впливають на формування знань та світогляду, потреб, стилю життя особистості, саме тому потрібно формувати в молодших школярів уміння сприймати інформацію, здобути завдяки медіа засобам, критично та відокремлено. При цьому, наголошують, що найбільш важливим у цьому процесі є інтелектуалізація, яка гарантує захист від негативного впливу медіа та ефективної обробки інформації [60, 67].

Введення медіатехнологій та медіазасобів у освітній процес ЗЗСО, організація різноманітних форм організації практичної роботи молодших школярів, як в урочній, так і в позаурочній діяльності створюють сприятливі умови для ефективної співпраці, комунікації, позитивної атмосфери в колективі. Медіапрактики активізують усвідомлення взаємодії дітей з медіа, розвивають медіакомпетентність школярів відповідно до вікових та індивідуальних особливостей їхніх медіапрактик, першочергових викликів сучасного інформаційного простору нашої країни [4, 101].

Завдяки медіа засобам сучасний вчитель легко моделює віртуальний освітній простір, застосовує медіазасоби та медіаджерела для підвищення навчальної мотивації учнів та активізації їхньої пізнавальної діяльності, формування у них інформаційної культури, самостійності у роботі з різними джерелами інформації, колективного рішення дослідницьких, проблемно-пошукових завдань тощо [35, 3].

Дослідниця І.Курліщук наголошує на провідній ролі медійних електронних ресурсів в освітньому просторі молодшої школи, що особливо актуальним є за умов дистанційної освіти. Саме тому, на її думку, підвищується важливість сформованості в учнів початкової школи технічних знань та вмінь працювати з медіатехнікою, правильного сприйняття та усвідомлення творів медіакультури, аналізу та інтерпретації їх, тобто

медіаграмотності [39, 294].

У свою чергу дослідниця Г. Марченко розглядає медіазасоби як джерело для отримання інформації особистістю, як певний освітній засіб, який сприяє формуванню в учнів навичок пошукової і творчої діяльності, діяльності з елементами застосування критичного мислення, самостійного створення медіапродуктів, а також як дидактичний освітній засіб в межах шкільних дисциплін у початковій школі [42, 133].

Дослідниці В. Фенько та Л. Король зазначають, що медіазасоби допомагають візуалізувати концепції в освітньому процесі, роблять його більш доступним та цікавим для дітей. Також застосування медіазасобів сприяє активному включенню до навчання молодших школярів, розвиває в них навички критичного мислення та сприйняття інформації. Це не тільки дозволяє ефективніше засвоювати знання, але й відповідає головним принципам конструктивізму, за якого активний досвід дітей вважається підґрунтям освітнього процесу. Адже медіазасоби (наприклад, відео, інтерактивні програми, вебсайти та мультимедійні матеріали тощо) забезпечують умови для активного навчання. Також медіазасоби сприяють соціальній взаємодії та колективне навчання учнів, через взаємодію останніх, обмін досвідом, думками та ідеями [75, 241-242].

Процес опанування медіазасобами учнів є тривалим, основна його частина охоплює дошкільний та початковий період освіти. Дослідниця Т. Чашка виділяє в ньому такі етапи:

- 1) навчання сприйняття інформації з екрана (молодший дошкільний вік);
- 2) навчання оцінювання якості інформації (середній дошкільний вік);
- 3) навчання емоційного сприйняття медіатексту (середній дошкільний вік);
- 4) навчання критичного сприйняття медіатексту (старший дошкільний вік та початкова школа);
- 5) оволодіння технічними засобами медіа починається вже з молодшого дошкільного віку (опанування найпростішими медіазасобами - наприклад, завдання натиснути кнопку на фотоапараті, знайомство з мікрофоном тощо), продовжувати в середньому та старшому дошкільному віці (озвучування кадрів з використанням мікрофону та комп'ютера, навчання користуватися мобільним телефоном тощо) та завершується на рівні початкової школи (створення власних діафільмів, мультфільмів за допомогою медіазасобів та інструментів за допомоги вчителя);
- 6) розкриття технологій створення інтерпретацій інформації - створення медіарепрезентацій (старший дошкільний вік та молодший шкільний) [76, 75].

Багато фахівців у сфері медіаосвіти чітко розрізняють процес опанування медіа учнями від їх застосування як освітнього засобу при вивченні інших дисциплін. Так, дослідники В. Іванов, О. Волошенко, Л. Кульчинська наголошують на тому, що **медіаосвіта - це навчання теорії та практиці користування сучасними медіа, що інтерпретуються як елемент специфічної, автономної галузі знань у педагогічній освіті**. І тому медіаосвіту потрібно відділяти від застосування медіа як додаткового засобу **у викладанні інших галузей знань**: математики, літератури та ін. [27, 3].

Як наголошують багато вчених у сфері педагогіки, зокрема А. Кух, О. Кух, впровадження медіазасобів в освітній процес початкової школи дозволить зробити його більш ефективним, забезпечити такі умови, за яких усі учні залучатимуться до процесу навчання, зокрема самонавчання, самовираження, співпраці, трансформації стандартизованого мислення на критичне, формування у дітей умінь аналізувати, висловлювати та обґрунтовувати свої плати та ідеї. А включення в цей процес інноваційних інформаційних технологій та медіазасобів стає однією з актуальних питань методики викладання в закладі освіти [40, 15].

Дослідниці О. Волошенко та О. Мокрогуз зазначають Головною метою концепції побудови медіаосвіти є сприяння розвитку в Україні ефективної системи медіаосвіти для організації готовності підростаючої особистості до безпечної і успішного контакту із сучасною системою медіа, розвиток їхньої медіабізнаності, медіаграмотності та медіакомпетентності, враховуючи їхні вікові та індивідуальні особливості [11, 11].

На важливості впровадження медіаосвіти в простір початкової школи наголошує В. Меламед. Вона стверджує, що факторами, які зумовлюють важливість медіаосвіти в сучасній початковій школі є:

11. важливість інтелектуального, фізичного, психоемоційного розвитку підростаючої особистості саме у молодшому шкільному віці;
12. здобуття широкого кола аудіовізуального досвіду з раннього дитинства (взаємодія **з телевізійною, комп'ютерною, відео- і звукозаписувальною технікою**, мобільним телефоном тощо);
13. потік інформації, що постійно розширюється (освітньої та медійної), виникнення на цій основі труднощів, у яких потрібно виявити пошукові навички, критично проаналізувати здобуту інформацію, виявляючи інтелектуальну, пізнавальну активність, а також особистісну позицію, індивідуальність, творчість [46, 245].

Дослідниці М. Дяченко, Т. Рожнова, Ю. Дяченко, А. Кушнерик зазначають, що **завдяки медіаграмотності в учнів формується:**

- 1) **уміння знаходити відмінності між реальним світом та засобами** медіа, що відбувається також і під час використання дітьми комп'ютерних ігор, таким чином навчаються тримати під контролем ситуацію тощо;
- 2) **здатність учнів диференціювати можливі позитивні та негативні наслідки** (наприклад, **кліпове мислення як мислення одномоментного сприйняття, що з'являється в результаті систематичного користування інформацією з інтернет-ресурсів або телевізійних програм**);
- 3) **уміння встановлювати зв'язки між реальною дійсністю та емоційним іміджем особистості - з одного боку та образами успішних героїв з віртуальної реальності, що має сильний вплив на формування світогляду**; 4) **медійний досвід дітей, здобутий через комп'ютерні ігри, улюблені мультфільми, фільми і телепрограми, журнали тощо** [21, 97].

Медіазасоби в освітньому процесі початкової школи виконують певні функції. Дослідниця Ю. Черешнюк виокремлює серед них такі:

14. пізнавальна функція (комп'ютерні технології та Інтернет);
15. розвивальна функція (розвиток максимальних можливостей учнів, а також корекція прогалин у розвитку їхніх навичок та вмінь);
16. дослідницька функція (здатність брати участь у різноманітних творчих роботах);
17. комунікативна функція (у процесі обміну інформацією між учнями виникає певна віртуальна єдність) [79, 9].

У свою чергу дослідниця О. Янкович виділяє серед них такі:

18. інформаційну - обмін інформацією, а також інформаційне забезпечення інноваційних процесів);
19. науково-освітню (освітньо-культуротворчу) - просвітництво, реалізація навчальних, культурних і духовних інтересів людей, що дає можливість адекватно аналізувати та засвоювати інформацію, дібрану з різних джерел, а також орієнтуватися у сучасному складному потоці інформації);
20. рекреативну - створення умов для відпочинку та розваг, зменшення соціальної напруги);
21. функція критики та контролю - здійснюють значний вплив на громадську думку;
22. комунікативну функцію - встановлення контактів між людьми, організація процесу комунікації [84, 8-10].

Зарубіжні дослідники Г. Гулодзєцький, Б. Герціг, С. Рафе також окреслюють ряд цілей, які реалізуються завдяки використанню медіазасобів у освітньо-вихованому процесі закладу загальної середньої освіти. Зокрема це:

- 1) організація процесу сприйняття світу через цікаву та різноманітну подачу нової інформації);

2) формування у дітей уміння поводитися з інформацією;

3) формування уміння дітей керувати своїми емоціями, генерувати почуття, розвивати здатність раціонального регулювання настрою тощо;

4) організація соціальних відносин, процесу комунікації між учасниками освітнього процесу, що стає особливо корисним у процесі дистанційного навчання;

5) медіазасоби дають широкі можливості для організації нових форм освіти, завдяки різноманітному цікавому контенту;

6) розвиток мислення через розглядання поглядів на різні проблеми, різні спектри інформації тощо;

7) набуття поведінкових і ціннісних орієнтацій (для поведінки в родині та соціумі, для дій у конфліктній ситуації, організації відпочинку, для реалізації професійних завдань, для подолання нерівноправності, для здоров'я та екологічної поведінки тощо);

8) формування ідентичності кожного учня - формування особистісних цінностей, позицій, інтересів тощо [72, 28-31].

Про переваги впровадження медіазасобів у освітній процес початкової школи пишуть також дослідниці Н. Дементієвська та Н. Морзе. На основі своїх досліджень вони зазначають, що завдяки використанню медіазасобів, учні набагато краще сприймають навчальний матеріал, у них підвищується навчальний інтерес, реалізується індивідуалізація навчання, активність самих учнів, матеріал викладається у більш динамічній формі, а також реалізуються сприятливі умови для формування позитивної самооцінки учнів та виконання ними самостійної роботи [18, 57].

Дослідниця О. Данилова наголошує, що переваги використання медіазасобів в освітньому процесі проявляється вже на етапі підготовки до уроків як із позиції педагога, так і з позиції учнів. По-перше, це дозволяє педагогу встановлювати міждисциплінарні зв'язки, що важливі не тільки для однієї дисципліни, а для всіх предметів. А по-друге, для того, щоб підготуватися до такого уроку, учні вчаться виступати перед однокласниками, стисло, але обґрунтовано висловлювати власну думку, у них формуються навички міжособистісної комунікації та вміння використовувати сучасні технології у навчанні та в повсякденному житті [17, 64].

У свою чергу дослідниця Л. Петрик розглядає медіазасоби як засоби наочності та демонстрації на уроках, як засоби формування різних освітніх навичок через вправління, як засоби формування комунікативних навичок, як засоби міксування **інформації мовного та соціокультурного характеру, контролю та самоконтролю знань** тощо [56, 148].

Також варто зазначити, що медіаосвітні технології ефективно застосовуються у сучасній початковій освіті і допомагають педагогу початкової школи у важкі часи карантину та воєнного стану. Такими віртуальними медіаджерелами є освітянські сайти, вчительські блоги, навчальні платформи тощо [3, 218].

Отже, медіазасоби відіграють важливу роль в освітньому процесі закладу загальної середньої освіти. Завдяки медіазасобам вчитель може докладніше спланувати освітній педагогічний процес, підвищується його успішність та результативність загалом, внаслідок того, що медіазасоби допомагають ефективніше подати освітній матеріал, унаочнити його, донести його через різні канали сприйняття учнів, що робить здобуті знання міцнішими.

Також використання медіазасобів у початковій школі сприяє не тільки формуванню медіаграмотності дітей, вміння користуватися різними видами медіа, але й критичне мислення, навички ефективної комунікації, творчого пошуку, дослідницької діяльності тощо.

Педагоги та дослідники розглядають медіазасоби як засоби унаочнення, як засоби комунікації (здійснення дистанційного навчання), як ігрові засоби тощо. Проте всі медіазасоби об'єднані певними функціями - як технічними (створення, зберігання, відтворення, копіювання, тиражування, передача інформації і т.д.), так і соціальними (інформаційна, освітня, рекреативна, критики та контролю, комунікативна).

1.3) Методичний аспект впровадження медіазасобів у роботу з молодшими школярами

Сьогодні медіазасоби широко використовуються в освітньому процесі закладу загальної середньої освіти, зокрема і на базі початкової школи.

Дослідниця С. Митнік зазначає, що сучасні **діти повинні засвоювати уявлення про ціннісні настанови використання медіазасобів, розвивати навички пошуку, осмислення, опрацювання, аргументації, адаптування, формування, здобуття та застосування** інформації, виводити із різних джерел. При цьому одним із найефективніших шляхів цього є інтегрування медіазасобів, якими користуються учні в освітні предмети початкової школи, наприклад, у такі освітні дисципліни як: «Українська мова», «Літературне читання», «Я досліджую світ», «Дизайн і технології» тощо [47, 106].

Дослідниця А. Пługина зазначає, що формування медіаграмотності, а отже і процес впровадження медіазасобів у освітній простір початкової школи проходить такі етапи: мотиваційно-пізнавальний, теоретико-компетентнісний, розвивально-діяльнісний, рефлексивно-творчий. Це дає змогу активізувати освітню діяльність учнів, виховувати у них самостійність; формувати в них комунікативні уміння і критичне мислення [60, 71].

Медіазасоби використовуються на різних етапах та у різних формах реалізації педагогічного процесу. Дослідниці Ю. Тишук та О. Турко зазначають, що реалізація медіаосвіти у початкових класах відбувається на уроках, виховних годинах, під час виконання проєктів, ролевих ігор тощо. Застосування медіазасобів позитивно сприймається учнями як на уроках, так і під час виконання домашніх завдань [68, 62].

Це відображено насамперед і в програмових матеріалах. Так у **Типовій освітній програмі за редакцією О. Савченко змістова лінія «Досліджуємо медіа»** націлена на те, щоб **«навчити учнів інтерпретувати, аналізувати й критично оцінювати інформацію, яку подають медіатексти, і використовувати її у процесі створення власних медіапродуктів»** [66].

Типові освітні програми для початкової школи, створені під керівництвом Р. Шияна, містять аналогічну змістову лінію в межах мовно-літературної галузі «Досліджуємо медіа». Вона передбачає знайомство учнів зі світом мас-медіа, з різними видами медіазасобів (візуальні, аудіальні, аудіовізуальні), ознайомлення з поняттям «маніпуляція», формування медіаграмотності школярів та вміння безпечно працювати в мережі Інтернет [67].

Дослідниці Л. Зайко та О. Одончук зазначають, що формування медіаграмотності сучасних закладах загальної середньої освіти у межах України є невід'ємною складовою сучасної системи освіти та проявляється у різноманітних формах, а саме: обов'язкові предмети, факультативні курси, позакласні заходи. Також вони наголошують, що багато освітніх дисциплін, які вивчаються у межах шкільних предметів, мають великі можливості для впровадження медіазасобів та формування медіаграмотності учнів. Зокрема це історична освітня галузь, мовна, літературна тощо [26, 55].

Дослідниця О. Антонова також зазначає, що медіаосвіта в межах закладу загальної середньої освіти включає інтегровану медіаосвіту (впровадження медіадидактики в простір освітніх дисциплін), спеціальні освітні курси, факультативи, у межі гурткової, студійної та інших форм позакласної роботи. Шкільна медіаосвіта переважно націлена на формування критичного мислення учнів, їхньої комунікаційної медіакомпетентності. Також дослідниця наголошує на тому, що важливе значення у цьому процесі відіграють шкільні бібліотеки, у яких зосереджуються інформаційно-пошукова діяльність дітей (зокрема завдяки комп'ютеризації) [1, 20].

Дослідниця І. Толмачова зазначає, що робота з медіа-продуктами сприяє покращенню умінь і навичок роботи з програмами різної складності як вчителів, так і учнів, формують у них уміння виділяти інформацію та уміло презентувати її через медіазасоби. Це дасть змогу цікаво та нестандартно підходити до організації уроків; на потрібному його етапі, зокрема за допомогою контролюючих програм, дослідити якість засвоєних учнями знань, надати їм змогу самостійно визначити рівень оволодіння певним матеріалом, таким чином здійснюючи самоконтроль та

самооцінку [70, 35].

У свою чергу Т₀Новак наголошує на безперервності медіаосвіти в дошкільній та початковій її ланці та зазначає, що молодші школярі продовжують вчитися критично міркувати, досліджувати та перевіряти інформацію, аналізувати медіаповідомлення та самостійно створювати правдиві медіапродукти [52, 119].

Саме критичне мислення по відношенню до медіа є важливим напрямом для формування у дітей. Адже вони є дуже чутливими до маніпулятивних впливів медіазасобів, звідки копіюють більшість поведінкових моделей. Саме тому необхідно формувати в учнів уміння уникати негативного впливу медіа на їхню свідомість, поведінку, а також передбачати результати цього впливу [14, 167].

Багато дослідників зазначають, що робота з медіазасобами в освітньому процесі початкової школи охоплює такі головні види діяльності як:

1) формування навичок сприйняття медіапродуктів;

2) трактування результатів сприйняття, аналіз сприйнятого;

3) розуміння різних методів спілкування: мову та засоби виразності мовлення; 4) створення власних медіапродуктів на базі творчої діяльності із застосуванням різних медіазасобів [16, 35; 61, 81-82].

Введення та роботу з медіазасобами в освітньому процесі початкової школи у своїй праці розглядають А₀Барабус і Т₀Васютіна. В освітньому процесі, на їхню думку, доцільно організувати роботу з інтернет-ресурсами, коли школярі самостійно працюють з медіаджерелами, вчать правильно робити пошукові запити. Це сприяє формуванню медіаграмотності школярів, сприяє формуванню швидкого включення в роботу та умінню аналізувати знайдену інформацію.

Також методи роботи з медіа засобами добираються в залежності від його виду. Наприклад, з використанням медіа повідомлень можна використовувати як матеріал для обговорення та аналізу. А для роботи з фотографіями можна добирати різні завдання, такі як: створення оповідання за фотографією, підбір фотографії до тексту, інсценізація діалогу за фотографією тощо. У процесі використання пізнавальних мультфільмів діти можуть складати розповіді від імені одного з предметів або персонажів мультфільму, створювати комікси, інсценувати продовження мультфільму, складати твір про улюбленого героя тощо.

Також цікавою формою роботи з використанням медіазасобів є складання ментальних карт як безпосередньо під час уроку (постановка проблемного питання, обговорення, пояснення нового матеріалу, закріплення знань, здійснення опитування, робота за готовим алгоритмом дій чи правилом тощо), так і під час самопідготовки, проектно-дослідницької діяльності, дистанційному навчанні тощо [2, 106-107].

Дослідниця І₀Тараба стверджує, що найефективнішими в початковій школі є такі види медіа як: преса, радіо, кіно, телебачення та Інтернет [64, 69].

Дослідниця К₀Пономарьова наголошує, що задля реалізації задекларованих у нормативних документах завдань у напрямку медіаосвіти, необхідно визначити і дібрати **актуальні для учнів початкової школи медіапродукти, види** діяльності із їх залученням, а також **напрями їх застосування у процесі навчання** тієї чи іншої дисципліни.

Дослідниця подає приклад того, що **у типовій освітній програмі мовно-літературної галузі окреслені прості медіапродукти,** рекомендовані для застосування у процесі вивчення **української мови в початковій школі.** До них входять **візуальні медіа (малюнок, світлина, комікс, колаж, книжка, журнал, газета), аудіальні медіа (звукзаписи, радіо), аудіовізуальні медіа (телевізійні програми, мультфільми, фільми), інтернет (комп'ютерні ігри, дитячі інтернет-ресурси), реклама у друкованих виданнях, на радіо та телебаченні** [61, 81].

У свою чергу О₀Писарчук найбільш поширеними медіа засобами в початковій школі називає такі як: робота з дитячою (електронною) книжкою та коміксом, перегляд мультиплікаційних фільмів, мультимедійна презентація та ін. [59, 55].

На прикладі уроків іноземної мови в початковій школі, дослідниця наводить приклади, що такий медіазасіб як мережа Інтернет можна використовувати для підготовки домашніх завдань, проєктів тощо; мати доступ до різних інформаційних ресурсів, довідкових систем. Також використання комп'ютерних освітніх програм, онлайн-тестувань у мережі Інтернет.

Такі медіазасоби як кіно, телебачення, радіо використовують з метою перегляду відео- та прослуховування аудіофрагментів у процесі розвитку слухового сприйняття, вивчення культури та традицій досліджуваних країн тощо.

Завдяки застосуванню матеріалу газет та журналів організовується обговорення актуальних проблем у процесі формування компетентностей [64, 69-70].

Педагог та дослідниця С₀Митнік пропонує використання тих завдань під час уроків, які дають можливість опанувати навички критичного мислення, перш за все у процесі аргументації (наприклад, пояснення певних понять за допомогою відео, обговорення новин тощо), також створення з учнями власних медіапродуктів (аудіо- та відеозаписи, інтелектуальні карти, постери, лепбуки, буклети), що обґрунтовують певну тему (наприклад, тему уроку) тощо [47, 106].

Аудіо-візуальний медіазасобом у процесі вивчення різноманітних дисциплін у початковій школі надає увагу Т₀Кузнецова. Адже, на її думку, одночасний вплив на два важливі органи сприйняття (слух, зір) дають можливість досягти набагато більшого ефекту в результатах освітньої діяльності учнів. Такими засобами є мультимедійні презентації, які дозволяють використовувати текст, звук, графічне зображення, відеозображення та анімацію (мультиплікацію).

Дослідниця наголошує, що мультимедійна презентація з використанням ілюстрацій, фотографій, анімації, відео є невід'ємною частиною всіх уроків у початковій школі, адже, наприклад, на уроках математики дозволяє зробити їх цікавішими, ввести цікавий сюжет, персонажів, проілюструвати умови задач тощо; на уроках навчання грамоти ввести ігрові моменти, проілюструвати складний для дітей навчальний матеріал; на уроках читання показати учням письменників, місця їхнього життя та творчості, використати різні зображення та схеми, що дозволять краще зрозуміти сюжет та уявити персонажів; на уроках «Я досліджую світ» - це незамінний засіб ілюстрації природних явищ, дослідження інших країн чи природних зон і т.д.; а на уроках «Дизайну і технологій» є допоміжним засобом у демонстрації творів мистецтва, алгоритмів та послідовності роботи тощо [47, 177-180].

Загалом медіазасоби доцільно використовувати під час викладання різних навчальних дисциплін. На прикладі вивчення української мови у початковій школі, Л₀Іванова зазначає, що змістова лінія «Досліджуємо медіа» передбачає ознайомлення учнів із основами медіаграмотності, дає їм змогу оволодіти інструментами для активного критичного засвоєння комунікативного медіасередовища, дає змогу сформувати у дітей уявлення про межу між реальністю та світом мас-медіа; тлумачити, аналізувати, оцінювати медіатексти, а також самостійно створювати найпростіші медіапродукти, тлумачити джерела та зміст медіатекстів; тлумачити їх та ті цінності, що вони включають; добирати доцільні медіа тощо [28, 337].

На уроках української мови та літературного читання зазначені завдання реалізуються в такі способи як: підбір дітьми медіаінформації з доступних джерел, відповідно до теми та завдань уроку; створення тематичної підбірки інформаційних матеріалів до нього; читання,

обговорення, переказування медіатекстів; виправлення помилок в них; виконання завдань за змістом медіа тексту; аналіз назв кадру (фотографії, плаката, рекламного постера); слухання уривків фонограми до медіатекстів; їх озвучування; складання реклами до медіатексту; створення та презентація теле-, або радіореклами, афіш; монтаж певних елементів медіаматеріалу; порівняння медіатекстів; вивчення історично важливої ситуації щодо закриття чи заборони певного джерела медіаінформації (газети, журналу, фільму тощо); порівняння та обговорення медіа джерел зі статтями професійних медіакритиків, журналістів тощо [28, 338-339].

Дослідниці Н.Пилипів та Н.Гудима зазначають, що під час уроків української мови одним із найважливіших медіазасобів є медіатекст. А працюючи з медіатекстами, потрібно за певною послідовністю: сприймання та усвідомлення **тексту; аналіз змісту та форми медіатексту; оцінювання інформаційного матеріалу;** обґрунтування власного ставлення до опрацьованого медіатексту. А також, працюючи з медіатекстами, необхідно давати школярам рекомендації та пояснення, які дадуть можливість правильно відобразити способи та засоби висловлення авторського наміру. Варто зазначити, що оскільки головною функцією тексту є інформаційна, потрібно, щоб діти могли відрізнити правдиву інформацію від «фейкової» і вміли виокремлювати з великого потоку інформації головну думку тексту [58, 405].

Важливо також зазначити, що не варто розуміти поняття «медіатекст» тільки як текстовий вислів, зокрема в електронній формі. Дослідниці І.Вікторенко, О.Валух, А.Михальова наголошують на тому, що результатом вивчення певної теми учнями та їхньої роботи на уроці може бути створення власних медіатекстів, представлених у якості малюнків, аплікацій, презентацій і плакатів [8, 10].

Тобто формат медіатексту визначається через медіазасіб, застосований по відношенню до медіатексту (телебачення, радіо, преса, Інтернет) і має основний елемент: наприклад, візуальний образ, звук, слово, або їх комбінації [78, 67].

Безперечно, одним із найпопулярніших та найефективніших є використання медіазасобів на уроках інформатики. Дослідник А.Бондаренко наголошує, що НУШ кидає нові виклики до організації освіти сучасних дітей, але разом із тим, дає більші можливості для їхньої медіаосвіти. Так, на уроках інформатики дослідник пропонує створення дітьми власних медіапродуктів, а також розміщення їх на різних медіа платформах самими дітьми, що залучає їх до масової комунікації [4, 99].

Дослідниці Я.Усатюк та А.Мельник зазначають, що застосування медіазасобів в освітньому процесі сприяє ефективнішому та успішнішому розв'язанню головних завдань, удосконаленню самоосвіти та саморозвитку особистості школярів. Як приклад, педагоги застосовують можливості комп'ютера для швидкого реагування на введenu інформацію з метою створення найпростіших освітніх програм у вигляді вправ [73, 346].

Загалом, дослідниці А.Єфіменко та О.Шутіна зазначають, що вправи та завдання з формування в учнів медіаграмотності діляться на: рецептивно-перцептивні (вимагають критичного осмислення, аналізу, а також обґрунтування своєї позиції з приводу інформації, поданої в медіа) і творчі (сприяють створення учнями простих медіа - колажів, коміксів, фото, стінгазет тощо) [23, 129].

Натомість, дослідниця та педагог С.Муравйова надає детальнішу класифікацію цих вправ. Вона зазначає такі їх види:

1. вправи, націлені на формування умінь опрацьовувати візуальну інформацію та перетворювати її на вербальну знакову систему, а також створювати на її підґрунті коротке повідомлення;
2. вправи, що націлені на формування у дітей умінь сприйняття усної інформації з пізнішою її ілюстрацією;
3. вправи, що націлені на формування у дітей умінь опрацьовувати інформаційне повідомлення з метою презентації здобутої інформації в табличній формі;
4. вправи, що націлені на формування у дітей умінь складати короткий опис відеосюжету у вигляді усного повідомлення на певну тему;
5. вправи, що націлені на формування у дітей умінь ранжувати певну інформацію за її важливістю та складати на її базі письмове повідомлення [49, 63].

Дослідниця вважає, що зазначені види вправ спрямовані на підвищення медіаграмотності учнів початкових класів та вихованню їх як компетентних медіаспоживачів. Вони повинні використовуватись у контексті безперервної медіаосвіти та поєднуватись із традиційними освітніми технологіями [49, 64].

Натомість дослідниця О.Кучерук на прикладі та матеріалах вивчення молодшими школярами української мови наводить такі приклади типових завдань і вправ з використанням медіазасобів:

6. знайти в мережі Інтернет певну інформацію/ілюстрації до теми уроку, прочитати, розшифрувати інформацію;
7. застосовуючи мобільний додаток Word artcreator (або типові за стосунки), створити асоціативну хмару слів на певну тему;
8. пошук, перегляд, аналіз та обговорення рекламних/вітальних листівок у соцмережах;
9. створення власних колажів на певну тему;
10. перегляд та обговорення короткометражних відео сюжетів на платформі YouTube;
11. перегляд **та аналіз ресурсів мережі Інтернет (рекламні ролики, пости в соціальних мережах, статті тощо) через призму мовного вираження та інформаційної якості медіапродуктів;**
12. створення інфографіки;
13. пошук, читання та критичний аналіз новинних медіа текстів (як у мережі Інтернет, так і в газетах/журналах);
14. підготовка мультимедійних проєктів [41, 11].

Використання та поєднання вищезазначених завдань та вправ підвищить ефективність освітнього процесу, швидкість та міцність засвоєння освітнього матеріалу молодшими школярами.

Також в закладі освіти активно використовуються медіаплатформи для реалізації завдань освітнього процесу. Існують різні медіаплатформи для використання в початковій школі, які добираються відповідно до цілей використання на уроці. Наприклад, для організації відео конференцій найпоширенішими платформами серед вчителів є «Zoom», «Microsoft Teams», «GoogleMeet», «Skype», «GoToMeeting»; а також «GoogleClassroom», «ClassDojo», «Classtime», «Padlet» [19]54- 55].

Формувальне оцінювання молодших школярів (як під час дистанційного, так і очного навчання) можна **здійснювати за допомогою сервісів: Kahoot, Learning.ua, Classtime, Childdevelop, Wordwall, Quizlet, Genially тощо** [48]319].

Цей список можна розширити такими онлайн-ресурсами як: «**Quizizz**» (сервіс **створення вікторин**), «**Jamboard**» (віртуальна дошка), «**Вебквести**», «**Еіром**» (завдання, онлайн-тренажери, вікторини, тести), «**Canva**» (створення візуального контенту), «**Мова - ДНК нації**» (завдання з української мови), «**Matific**» (математичні ігри), «**Childdevelop**» (практичні завдання), «**Студія коду**» (курси з інформатики для дітей), «**Learning.ua**» (інтерактивні завдання з різних предметів), «**MozaWeb**» (цифрові інтерактивні книги), «**Storyboard**» (створення коміксів), «**Rebus1.com**» (генератор ребусів), «**Renderforest**» (створення анімацій), «**Thinglink**», «**Glogster**» (створення плакатів з інтерактивними об'єктами), «**Tiki-Toki**», «**TimelineJS**», «**Time.Graphics**» (створення інтерактивних часових стрічок подій), «**Mindomo**», «**Mindmeister**», «**Spiderscribe**» (інтелектуальні карти), «**Powtoon.com**», «**SparkolVideoScribe**» (відеоскрайбінг), «**Wordart.com**», «**Word itout**» (хмари слів), «**Wizer.me**» (організація групової роботи) [83]31].

Отже, медіазасоби використовують під час вивчення різноманітних дисциплін, на різних етапах уроку та з різною метою. Варто наголосити, що потрібно використовувати як традиційні, так і новітні медіазасоби, не нехтуючи засобами підручників, газет, журналів тощо, перед мережею Інтернет, аудіовізуальними засобами тощо.

Роботу з медіазасобами в освітньому процесі початкової школи реалізують через: пошук та підбір учнями інформації до певної теми з різних медіаджерел, перегляд та обговорення медіа текстів на певну тему (словесного матеріалу, відеофрагментів, аудіозаписів, фотографій ілюстрацій тощо), виконання різноманітних вправ та завдань з ними, обговорення інформації з різних медіаджерел з метою її критичного аналізу, створення власних медіа (записування аудіо на диктофон, створення рекламних листівок, колажів тощо, колективне створення відеороликів тощо).

Вчитель повинен комбінувати різні методи, прийоми роботи з медіа засобами, а також використовувати різні медіазасоби в освітньому процесі та під час викладання різних дисциплін (не обмежуватись лише новітніми медіа засобами та уроками, наприклад, інформатики).

1.4 Особливості використання медіазасобів в освітньому процесі початкової школи

При використанні медіазасобів в освітньому процесі початкової школи, педагог повинен знати особливості їх добору та використання, а також враховувати їх при плануванні цієї діяльності.

Науковці зазначають, що у роботі з молодшими школярами, зважаючи на особливості їхнього розвитку, доцільність використання медіазасобів можна описати трьома освітніми цілями:

1) Пізнавальні цілі - використання візуальних та відео стимулів допомагає учням краще сприймати представлений матеріал.

2) Психомоторні цілі - мультимедійні технології є ефективним інструментом, для того, щоб урізноманітнити світогляд учнів.

3) Емоційні цілі - ефективність яскравого зображення і діалогової участі учня збільшують повноцінність навчання в емоційному аспекті [29, 272].

Розглянемо ці особливості детальніше.

Найпершим та найважливішим щодо особливостей використання медіазасобів в освітньому просторі початкової школи є врахування у цьому напрямку особливостей розвитку учнів початкових класів. Дослідниця Л. Петрик зазначає, що зараз молодші школярі можуть здобувати інформацію із медіасередовища, комплексно її усвідомлювати та розуміти, за допомогою усіх сенсорних каналів, швидко запам'ятовувати візуалізовані дані через високу фотографічність пам'яті. Також вони мають ще нестійку пам'ять, увагу, а тому вимагають систематичних змін у діях і багатьох репродуктивних вправ. Також діти мають більшу мотивацію до навчання за тих умов, за яких почувають себе у комфортному та звичному для себе середовищі, користуючись звичними для себе засобами, а саме медіазасобами [57, 122-123].

Медіазасоби є інтерактивними засобами, тому вони дають можливість педагогу розробляти такі завдання та ситуації, за яких школярі мають змогу використовувати здобуті знання практично. Це не лише збільшує розуміння навчального матеріалу, а й розвиває у дітей здатність до самостійного розв'язання завдань, вирішення проблем та доходження висновків. Також немало важливо, що цей підхід визнає та враховує індивідуальні особливості кожної дитини, забезпечуючи освітнє середовище, за якого навчання стає частиною життєвого досвіду [75, 242].

Важливим є врахування як вікових особливостей розвитку молодших школярів, так і психологічних індивідуальних особливостей кожної дитини, її інтересів тощо. Адже медіа, як зазначає Т. Тригуб має значний вплив на психіку дитини, який може бути як позитивним, так і негативним.

Зокрема медіа контент має значний вплив на формування у дітей особистісних цінностей. Таким чином, кожна цінність формується за впливу певного медіаконтенту і здійснюється через певний медіазасіб. Відповідно, оскільки медіа формують цінності, користувачі повинні бути обачними у взаємодії з ними, критично їх оцінювати, аналізувати інформацію, яку ці медіа надають. Дослідниця наголошує, що особливо вразливою є психіка учнів початкової школи, які перебувають на стадії особистісного зростання, саме тому вплив медіа в цей період є значно інтенсивнішим.

Тому, щоб гарантувати безпеку здобувачів освіти, при споживанні різноманітного медіаконтенту, необхідно навчити їх критично мислити та застосовувати медіа безпечно, організовуючи медіаосвітні заходи в закладах освіти [71, 354].

Під час роботи з медіазасобами (наприклад, при перегляді картинок, мультфільмів тощо) в учня формується особливий вид мислення - аудіовізуальне, яке характеризується швидкою реакцією людини на аудіовізуальний текст та сприйняття динамічних його змін, а саме: екранних епізодів, сюжету, сцен, персонажів тощо [13, 20].

Як зазначають С. Паламар та О. Линник, для того, щоб використання медіазасобів в освітньому процесі було ефективним варто враховувати певні особливості їхнього використання. Зокрема, варто враховувати, що якість програмного забезпечення під час заняття - це не єдина ціль, а екран не може цілком замінити дошку. Тому традиційними методами і засобам навчання варто також приділяти увагу, а мультимедійними технологіями не варто перенасичувати освітній процес.

Також у процесі добору медіазасобів вчителю потрібно враховувати особливості кожного освітнього предмету, де вони будуть використовуватись, специфіку певної дисципліни, особливості методів дослідження та її закономірностей. Медіазасоби повинні відповідати меті та завданням уроку і органічно включатися в освітній процес [55, 72].

Також медіазасоби повинні бути зрозумілими, привабливими, різноманітними і забезпечували комунікацію, обмін інформацією поміж усіма учасниками освітнього процесу [55, 72].

Дослідниця О. Писарчук зазначає, що дітей потрібно «знайомити» із медіа засобами поступово, щоб вчити їх ефективно з ними працювати. Вона подає такий алгоритм роботи з медіазасобами в освітньому процесі початкової школи:

1) презентація медіазасобу та застосування його педагогом;

2) спільна робота педагога та вихованців із медіазасобом;

3) **самостійна робота дітей з медіазасобом під керівництвом педагога;**

4) застосування **медіазасобу для освітньої діяльності вдома;**

5) **систематична самостійна робота з медіазасобом в межах освітнього простору та поза ним** [59, 55].

Зарубіжний дослідник у галузі медіатехнологій Д. Букінґем окреслюючи ефективні шляхи та методи реалізації цілей медіаосвіти, наголошує, що вони не повинні обмежуватись теоретичними вправами чи завданнями по створенню медіапродуктів. Натомість, важливим є надання дітям змоги систематично мислити над процесами «читання» та «письма», усвідомлювати і аналізувати свою діяльність як з погляду читача, так і з погляду автора [86, 304].

Доцільно наголошують науковці (М. Дяченко та ін.) на тому, що сьогодні більшість школярів і студентів надають перевагу інтернет-медіа, а також, відповідно, і вчителі найчастіше звертаються до них у процесі побудови уроку. Це стало їхньою віртуальною реальністю з передовими прогресивними технологіями. Тому необхідно дотримуватись санітарно-гігієнічних правил роботи із комп'ютерними засобами, правил кібербезпеки тощо [21, 96].

Адже проблема надмірного користування медіазасобами може мати негативні наслідки як для фізичного так і для психологічного здоров'я. Також молодші школярі легко піддаються негативним впливам через надмірне використання медіазасобів. Саме тому, перед вільним використанням

медіазасобів дітьми, необхідно обговорити з ними правила поведінки в мережі та визначити максимальний час користування гаджетами [69, 43]. Правила користування медіазасобами можна подати таким чином: не можна вмикати електронні прилади без дозволу дорослих; не можна довго дивитися програми по телевізору, відеозаписи тощо; переглядати медіа контент можна тільки в присутності дорослих; не можна сидіти близько до монітору; не користуватися медіа засобами лежачи; після перегляду медіаконтенту потрібно провести бесіду з дорослим про побачене, прочитане; необхідно дотримуватися режиму гучності під час перегляду медіазасобів [13, 20].

Також важливим є те, що за умов інтеграції медіаосвіти в освітній процес початкової школи, а саме під час викладання освітніх дисциплін, завдання медіаосвіти треба конкретизувати до рівня освітніх завдань дисципліни, яка викладається. Тобто вчителю варто знаходити якнайбільше спільних точок між освітньою дисципліною та «зовнішніми» інформаційними потоками та забезпечувати їх перетин. Потім потрібно ставити та розв'язувати ті медіаосвітні завдання, що дозволяє матеріал дисципліни [50, 146].

Дослідники О. Янкович, К. Біницька, В. Очеретний та І. Кузьма також наголошують на тому, що зараз під «медіазасобами» найчастіше розуміють новітні медіазасоби і, зазвичай, вказують на позитивні функції (дидактична, виховна, діагностична, розважальна) в освітньому процесі саме сучасних медіа. Тому дослідники висловлюють стурбованість щодо втрати інтересу до традиційних медіазасобів: книжки, дитяча преса, які сьогодні відійшли на другий план і недостатньо впроваджуються в освітньому процесі [85, 266].

Загалом при використанні будь-яких медіазасобів під час уроків, потрібно дотримуватись певного алгоритму при його підготовці. На основі праць дослідниці Л. Нагорнюк, можна окреслити його так:

- 1) добір медіазасобів відповідно до теми уроку, а також у відповідності до освітньо-виховних цілей уроку;
- 2) попередній перегляд або прослухування інформації, її змістовий аналіз;
- 3) осмислення доцільності застосування дібраних медіазасобів щодо формування комунікативних умінь та навичок учнів;
- 4) визначення форми освітнього заняття;
- 5) визначення функції дібраних медіазасобів у структурі уроку;
- 6) визначення основних методів застосування дібраних медіазасобів (наочно-ілюстративний, активно-евристичний), а також методичних прийомів їх показу (повністю, частинами тощо);
- 7) добір способів активізації пізнавальної діяльності учнів на етапах використання медіазасобів;
- 8) складання плану уроку [50, 148].

Оскільки, як було зазначено в попередніх підпунктах, важливим є розвиток критичного мислення учнів у процесі користування медіазасобів, важливо не просто їх використовувати, а формувати в дітей розуміння доцільного користування ними. Дослідниця Ю. Чернікова наголошує на тому, що сприймання та аналіз медіапродуктів під час уроків у початковій школі обов'язково повинно супроводжуватися колективною бесідою [80, 259].

Науковці дають такий орієнтовний список запитань для бесіди за змістом опрацьованим у медіапродуктах:

15. «Хто є автором повідомлення?
16. Яким чином медіа привертає увагу?
17. Кому адресоване це медіаповідомлення?
18. Чи всі однаково сприймають цей медіапродукт?
19. Чи матиме ця медіаінформація вплив на моє життя, на мої погляди?
20. З якою метою було створено цей медіапродукт? Чи може він завдати певної шкоди?
21. Які емоції викликає ця медіаінформація?
22. Що ми можемо **зробити у відповідь на це медіаповідомлення?**
23. Чи є джерело інформації надійним? Чи можна довіряти подібній медіаінформації?» [20, 173-174; 80, 259].

Безперечно, у процесі медіаосвіти учнів важливою є і фігура педагога. Дослідниці М. Федурко та А. Гудима наголошують на тому, що реалізація цілей та завдань медіаосвіти, забезпечення формування медіакомпетентності школярів, може організувати тільки медіаграмотний педагог, який не може обходитися без уміння користуватися інформаційно-комунікаційними технологіями та засобами з метою реалізації завдань педагогічного процесу; самовираження з їх допомогою, знаходження потрібної інформації в різноманітних медіаджерелах, критичне оцінювання її і навчання цьому вихованців [74, 307].

Отже, побудова освітнього процесу з використанням медіазасобів має певні особливості, зумовлені насамперед особливостями психічного та фізичного розвитку молодших школярів. Особливу увагу потрібно звертати на стан розвитку пам'яті та уваги конкретної групи дітей, з якими працює педагог. Адже при користуванні медіа засобами у дітей розвивається особливий тип мислення - аудіовізуальне мислення.

Також у процесі роботи з медіа засобами, педагог повинен забезпечити усвідомленість дітьми власних дій, а також змісту і сенсу самих медіа. Учні повинні критично сприймати медіаконтент, адже він може мати негативний вплив при неправильному його сприйнятті.

Безперечно важливим є дотримання санітарно-гігієнічних вимог при роботі з медіа засобами, а саме тривалість та якість користування ними, адже це може принести негативні наслідки як для фізичного, так і для психічного здоров'я школярів.

Особливості процесу впровадження медіазасобів в освіту полягає не тільки в особливостях розвитку їхніх користувачів, але й в особливостях самих медіазасобів, а також дисциплін, у ході яких вони використовуються. З інтеграцією медіаосвіти у хід викладання освітніх дисциплін початкової школи, завдання медіаосвіти потрібно конкретизувати до рівня освітніх завдань дисципліни, що викладається.

Висновки до 1 розділу

Сьогодні медіаосвіта, медіакомпетентність та медіаграмотність особистості посідає значне місце в освітньому процесі закладу загальної середньої освіти. При характеристиці цих понять, неможливо обійтись без термін «медіазасоби», адже на думку науковців медіаграмотна особистість може комунікувати та реалізувати будь-яку діяльність, ефективно користуючись для цього медіазасобами.

На основі вивченої літератури, можемо зазначити, що «медіазасоби» - це засоби, що використовуються для створення, зберігання, копіювання, поширення інформації. Дослідники не мають єдиного погляду на визначення та їхню класифікацію, аленайчастіше розділяють їх на традиційні (газети, книги, журнали, тощо) та новітні медіазасоби (комп'ютер, мережа Інтернет тощо).

Вони відіграють важливу роль в освітньому процесі початкової школи: педагог може успішніше спланувати освітній педагогічний процес, підвищується його ефективність та результативність. Це сприяє не тільки формуванню медіаграмотності учнів, умінню користуватися різними видами медіа, але й формує в них критичне мислення, навички ефективної комунікації, творчого і дослідницького пошуку.

Медіазасоби використовують під час вивчення різноманітних дисциплін, на різних етапах уроку та з різною метою. Роботу з ними реалізують через: пошук та підбір інформації до певної теми з різних медіаджерел, перегляд та обговорення медіатекстів на певну тему (словесного матеріалу, відеофрагментів, аудіозаписів, фотографій тощо), виконання вправ та завдань з ними, обговорення інформації з різних медіаджерел з

метою її критичного аналізу, створення медіа (записування аудіо, створення рекламних листівок, колажів, створення відеороликів тощо). Вчитель повинен комбінувати різні методи, прийоми роботи з медіа засобами, а також використовувати різні медіазасоби в освітньому процесі та під час викладання різних дисциплін. Побудова освітнього процесу з використанням медіазасобів має певні особливості, зумовлені насамперед особливостями психічного та фізичного розвитку молодших школярів (наприклад, розвитком психічних процесів) та особливостями дисциплін, у яких вони використовуються.

РОЗДІЛ 2 ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ МЕДІАЗАСОБІВ НА УРОКАХ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

2.1 Сучасний педагогічний досвід застосування медіазасобів у початковій школі

З метою дослідження практичних шляхів, особливостей та можливостей освітнього процесу початкової школи для використання медіазасобів, нами був досліджений сучасний педагогічний досвід вчителів України із зазначеної проблеми.

Вивчення досвіду відбувалось на базі Комунального закладу «Лисогірська спеціальна школа» Первомайського району Миколаївської обласної ради.

Вчитель початкових класів Н. Кучеренко стверджує, що сучасне покоління – це діти технологій та медіа. Вони з ранніх років користуються гаджетами, мають вільний доступ до мережі Інтернет, а медіа оточує їх всюди. Тому, варто вчити їх розумно ними користуватися, з користю для себе; вміти себе вбезпечити від великого потоку інформації, можливих цифрових небезпек тощо.

З цією метою вчитель впроваджує різноманітні методи та форми роботи з учнями:

24. використання освітніх інтернет-платформ для формування навичок навчальної діяльності (LearningApps, «На урок», Learning.org, «Розвиток дитини», користування онлайн-словниками, довідниками, перекладачами тощо);
25. формування умінь безпечно користуватися відео-контентом, його пошук, перегляд тощо (використовуючи платформу YouTube);
26. створення дітьми найпростіших навчальних презентацій;
27. пошук, дослідження, опрацювання періодичних видань (зокрема онлайн);
28. створення власних медіа (мінігазет та журналів, буклетів, банерів тощо);
29. відпрацювання умінь користування платформами для комунікації (відеоконференції, чати тощо), що є особливо актуальним в умовах дистанційного навчання;
30. проведення мінітренінгів, бесід, круглих столів («Безпека в Інтернеті», «Безпечна комунікація», «Чи всім заголовкам можна вірити?», «Мої особисті дані», «Розрізняй інформацію» та інші).

Вчитель проводить систематичні заходи на тему медіаграмотності. Наприклад виховний захід «Медіа і Я» мав на меті продовжувати ознайомлювати учнів з медіазасобами, їхніми типами, вчити їх розрізняти, визначати правдиву та неправдиву інформацію, формувати навички безпечного користування цифровими засобами; розуміння безпеки в Інтернеті, користування інтернет-платформами та соціальними мережами; формувати критичне мислення, комунікативні навички і т.д.

Під час цього заходу було використано такі методи роботи: обговорення проблемного питання «**Чи все, що ми бачимо та чуємо відповідає дійсності?**», «**Які бувають типи медіа?**», розгляд сюжетної картинки «Хлопчик у світі медіа» та обговорення ситуації, ознайомлення з поняттям медіаграмотності, читання уривку з книги «Ніта. Ховайтеся, фейки світу» з подальшим обговоренням, рухлива гра «ТікТок», дидактична гра «Викриваємо фейки», читання та обговорення казки «Безпечний інтернет. Казка про черепашку Хаплі», порівняння героїнь творів, дидактична гра «Безпека - моя суперсила», заключна бесіда «Безпека в інтернеті».

Вчитель наголошує, що в XXI столітті такі заходи повинні бути обов'язковими та систематичними, адже медіа можуть стати ефективним освітнім засобом за умови уміння безпечного користування ними.

Також для ширшого окреслення практичних аспектів використання медіазасобів в освітньому процесі початкової школи, нами були вивчені освітні педагогічні платформи, педагогічні блоги та сайти закладів загальної середньої освіти.

Так, вчитель початкових класів гімназії №6 Павлоградської міської ради О. Клочкова приділяє велику увагу формуванню медіаграмотності своїх учнів. Педагог запроваджує різні форми та методи роботи з медіа в освітньому процесі, широко застосовує: медіауроки-презентації, медіапроекти, віртуальні подорожі та екскурсії. Вона зазначає: «**У наскрізному впровадженні медіа в освітній процес увагу приділяю роботі з креалізованими текстами. Разом з учнями створюємо буклети, постери, буктрейлери, кардмейкінг, фотоколажі тощо**» [32].

На медіа уроках разом із учнями визначають та аналізують різні види реклами, створюють соціальну рекламу тощо. Вчитель вдало інтегрує медіазасоби у курси вивчення різних дисциплін, наприклад, **літературного читання, де учні створюють постери до прочитаного твору або книги (художньо оформлений плакат, який рекламує певний твір або письменника); буктрейлери** (для популяризації твору); створюють **оригінальний міні-сценарій твору; мультимедійної презентації до прочитаного твору;** також створюють оригінальні тексти (стаття, інтерв'ю та ін.) для газети, журналу; складають відгуки на прочитаний твір, есе тощо.

На уроках творчого циклу (мистецтва, а також дизайну) О. Клочкова вводить кардмейкінг, який сприяє художньо-естетичному розвитку.

Також інтегрує уроки мистецького циклу і літературного читання, на яких діти створюють мультфільми до казок Сухомлинського. Роботу вчитель організовує в групах та проводить, дотримуючись таких етапів: Знайомство з текстом: аналіз сюжету твору, емоційний заряд, постановка завдань, розподіл ролей, ідея, робота в групах, демонстрація готового медіа продукту, обговорення результату, його аналіз [32].

Також свій досвід впровадження медіазасобів в освітній процес початкової школи представляє вчитель початкових класів ліцею №51 Миколаївської міської ради О. Гордніченко. А саме увагу у презентації досвіду педагог приділяє використанню різних типів медіатекстів у ході викладання дисциплін початкової школи.

Поєднуючи класичні підходи до викладання програмового матеріалу із сучасними освітніми технологіями, О. Гордніченко залучає дітей на уроці до роботи над медіатекстами. Вона впроваджує роботу з: фотографіями (дібрати фотографію до твору; зробити фото на певну тему; зробити фото своєї сім'ї); фото-проект з батьками «Теплиця на підвіконні»; інсценування діалогу по фотографії; створення фотоілюстрацій до книги; спільного колажу тощо); мультфільм (порівняння літературних творів та їхніх мультіплікаційних екранізацій); складання твору про улюбленого супергероя; передбачення сюжету після паузи; озвучування мультфільма; інсценування продовження), аудіозаписи (слухання та робота над казкою; аудіювання тексту; прослухати мелодію та прочитати текст; відповідно до її настрою тощо), відеоматеріал (перегляд відео-біографії та інтерв'ю письменників, музична таблиця множення, самостійне дослідження наукових відео за темою уроку «ЯДС»), скрайбінг [15]. Цікавим є метод роботи з медіа, окреслений О. Гордніченко, що має назву брендинг. Педагог подає приклад застосування цього методу:

« Використання афавіту, який був створений нами з частин всесвітньо відомих брендів буде сприяти не лише формуванню вмінь каліграфії учнів, але й формувати психологічні процеси - пам'ять, сприймання, уява, якщо запропонувати завдання з використанням зображень на рис.1.:

Рис.1. Використання медіазасобів за методом «брендинг»

1. **Подивіться на символи літер алфавіту і скажіть, які з них Вам знайомі?**

2. **Що означають ці символи?**

3. **Де Ви зустрічаєте ці символи? В яких передачах? На вулицях?**

4. **Що у Вас є дома (у Ваших друзів) з цими символами?**

5. **З якої літери починається кожен символ?**

6. **Які ще слова розпочинаються з цієї літери?**

7. **Намалюйте ці предмети (або напишіть ці слова) у таблиці певної літери.**

8. **Придумайте і напишіть речення з словами, які означають ці символи»** [15].

У своїй педагогічній діяльності широко використовує медіазасобивчитель початкових класів Ізюмського ліцею No10 Ізюмської міської ради Є. Терещенко.

Вона так пише про їхню важливість у педагогічному процесі: «...екранне медіа...робить уроки динамічними, яскравими, набагато результативнішими... Краще один раз побачити, ніж сто разів почути. Сучасна дитина глибше усвідомлює, запам'ятовує матеріал, коли бачить...» [65].

Здебільшого під час уроків педагог використовує власні розроблені презентації. На її думку це підвищує інтерес учнів до уроку, робить його цікавим, сприяє досягненню його цілей та завдань. Також у своїй педагогічній діяльності використовує матеріали з мережі Інтернет, наголошуючи, на врахуванні авторського права (чому також привчає своїх учнів при підготовці до уроків).

Зокрема Є. Терещенко часто використовує платформу LearningApps.org, яка дає можливість закріпити та перевірити знання з будь-якої вивченої теми; Буктрейлер під час уроків літературного читання, для зацікавлення, мотивації учнів перед читанням нового твору («Мозковий штурм»); прослуховування творів з аудіокниг, розміщених на різних інтернет-платформах тощо.

Також використовує медіазасоби під час ознайомлення учнів з природою. А саме, з їхньою допомогою, створює віртуальні подорожі (Всесвітом, материками і океанами тощо). Вчитель наголошує, що завдяки цьому, учень глибоко усвідомлює та візуалізує матеріал, а це сприяє досягненню мети та завдань уроку [65].

Проте, одночасно з тим, вчитель наголошує, що медіазасоби - не дорівнюють лише мережі Інтернет. Варто не забувати і про можливість традиційних медіа. Адже формування медіаграмотності учнів початкової школи розпочинається з формування у них уміння знайти зрозумілу, важливу, основну інформацію серед великої кількості різноманітного матеріалу, а також грамотно подати її.

Педагог зазначає, що формуванню медіаграмотності сприятиме підготовка учнями рукописних та друканих випусків шкільної газети, у яких формуватиметься уміння дітей виділити серед існуючих матеріалів (фотографій, малюнків, текстів) головні, найбільш важливі для розкриття теми. Учні вчаться робити репортажі до шкільної газети, рекламу, виступають у ролі шкільних журналістів та беруть інтерв'ю в товаришів по школі, педагогів (інтерактивна вправа «Мікрофон») [65].

Досвід роботи з формування у учнів початкових класів медіаграмотності презентує вчитель початкових класів Запорізької гімназії No86 Запорізької міської ради С. Вітер. Вчитель широко використовує медіазасоби в різних напрямках освітнього процесу.

Наприклад, з перших років навчання педагог вчить дітей розрізняти правдиву та неправдиву інформацію. Цікавим з цієї метою є її досвід **використання лепбук як електронного посібника для формування медіаграмотності під час тематичного дня.**

Під час уроку «Я досліджую світ» учні, працюючи у групах, отримали посібник-путівник (лепбук) для роботи на поточний тематичний день, його електронну версію вчитель транслувала на інтерактивну дошку. Лепбук містив картки, з якими працювали діти. Всі картки їм потрібно було розподілити та разом визначити, яку інформацію, правдиву чи неправдиву, вони містять.

Також у посібнику було запропоновано скласти пазли, звичайні та онлайн, обговорити медіа, які вони передають. Наступний метод діяльності - робота з хмарою слів допомогла ознайомити учнів з новими поняттями та алгоритмом дій при роботі з медіа, з інформацією. Окрім цього, діти розгадували кросворд на тему «Медіа», разом обговорювали, коли інформація несе користь, а коли шкоду.

Пізніше, впродовж цього тематичного дня, на уроці літературного читання учні вправлялися у перетворенні неправдивої інформації на правдиву, базуючись на своєму досвіді та достовірних джерелах інформації. Під час уроку «Дизайн і технології» редагували помилки художника, а на уроці інформатики виконували цю ж вправу, але у графічному редакторі, а також виконували завдання лепбука онлайн на комп'ютері [9].

На цій роботі діяльність вчитель з формування медіаграмотності учнів не обмежується. Також вчитель здійснює роботу з навчання дітей виражати себе і здійснювати комунікацію за допомогою власних медіа продуктів; створювати підписи у друкованому та електронному варіантах; трансформації медіапродуктів відповідно до запропонованого тексту; підбору медіапродуктів з різних джерел для створення інформаційного плакату; створення своїх медіапродуктів на основі прочитаного тексту; презентації своїх медіапродуктів; моделювання всесвітньої мережі Інтернет; створення плакату для вивчення теми «Медійний простір: історія розвитку»; дослідження періодичних видань на предмет прихованої та відкритої реклами; створення посилань на джерела інформації [10].

Під час дистанційного навчання С. Вітер також продовжує формувати медіаграмотність учнів, удосконалює їхні уміння роботи з медіа засобами шляхом створення та поширення дітьми власних відео; проведення тренінгу «Користь та шкода комп'ютерних ігор», на якому розкаже про вплив медіазасобів на організм людини; проводить вправи «Чим нагодувати свій мозок», «Медіакухня», «Передай інформацію», «Я - копірайтер» тощо [10].

При користуванні з будь-яким медіаджерелом вчитель стимулює учнів аналізувати його згідно з такими питаннями: **автори та споживачі (Хто створив медіа? З якою метою його було створено? Кому адресовано це медіа? вплив, реакція (Чи корисне це повідомлення для тебе та твоїх оточуючих? Чи несе медіа певну шкоду? Як вплине це медіаповідомлення на твоє життя, твою точку зору? Які емоції викликає це медіа? Що ти можеш зробити у відповідь на це медіаповідомлення? форма та зміст (Про що можна дізнатися з цього меседжа? Про що важливе не було зазначено? Про що змушує думати це медіа? Як виглядає медіаповідомлення? Чим воно привертає увагу? інтерпретація (Як по-іншому можуть сприйняти це медіа? Як ти зрозумів це медіаповідомлення? надійність (Чи надійним є джерело інформації? Чи можна довіряти подібній медіаінформації?)** [9].

Вчитель Новомиkolaївського ліцею No1 Верхньодніпровської міської ради Дніпропетровської області І. Черешнюк надає методичні рекомендації на основі досвіду своєї роботи з використання медіатехнологій у початковій школі.

Окреслюючи свій досвід використання медіа в освітньому процесі, вона презентує такі методи роботи з медіазасобами:

9. створення реклами; презентація авторської мінікнижки слів-символів;

10. пошук вивченого матеріалу в журналі, газетів;

11. розкладування прочитаного твору;

12. творчі завдання зі створення коміксів (робота у групах);
  13. віртуальні та інтерактивні екскурсії, створення фото колажів на різну тематику онлайн (на спеціальних платформах) та офлайн (користуючись фотографіями, вирізками з журналів, газет тощо);
  14. робота з онлайн конструктором буклетів, постерів; робота з медіа текстами - пізнавальними мультфільмами (платформа MagneticOne.org), фотографіями, дитячими періодичними виданнями;
  15. виконання вправ, розроблених на платформі LearningApps («Знайди пару», «Вікторина», «Кросворд», «Знайди на карті», «Фрагменти зображення», «Знайди слова», «Поділ на групи», «Класифікація», «Пазл», «Парочки», «Заповнити пропуски», «Скачки» та інші);
  16. навчальні онлайн-ігри на уроках; створення та робота з хмарами теґів;
  17. онлайн закодзовані завдання, робота з QR-кодами;
  18. складання карт знань, інтерактивних плакатів, мультимедійних презентацій; робота з дошкою Padlet; скрайбінг [79, 23-68].
- Так, наприклад, на уроці української мови учні створювали рекламу улюбленої частини мови (рис.2). Перед тим вчитель проводила вправи на розуміння учнями контексту, уміння виділяти головну інформацію.

Рис.2. Створення реклами «Моя улюблена частина мови».

Також учням, як зазначає І Черешнюк подобається створювати комікси. Під час формування практичних навичок, створюють комікси після прочитання та обговорення змісту певного твору в групах (наприклад, перша група створює комікс із зображенням головного героя та інших персонажів; друга група - перешкоди на його шляху; третя - щасливе завершення історії). Після створення коміксу, обговорюють роботу кожної із груп та загальний результат [79, 24].

Вчитель використовує комікси і для актуалізації опорних знань, для перевірки розуміння змісту прочитаного твору - часткове створення учнями коміксу за поданим початком та деякими вже наявними елементами (рис.3)

Рис.3. Створення коміксу за поданими частинами.

Педагог зазначає, що робота з коміксами сприяє розвитку логічного мислення у дітей, монологічного мовлення, пам'яті, творчого розвитку, засвоєння учнями складного освітнього матеріалу. Особливо позитивно комікс впливає на запам'ятовування нового матеріалу, адже має і графічну презентацію інформації, особливістю чого є відсутність перенасичення текстовою інформацією [79, 25].

Одним із найцікавіших методів роботи на думку І Черешнюк є робота з буктрейлерами. На уроках літературного читання це сприяє розкриттю творчих здібностей учнів, підвищенню їхнього читацького інтересу, вивчення або закріплення нового матеріалу.

Буктрейлери вчитель використовує на різних етапах уроку в залежності від цілі, яку хоче досягнути з допомогою цього медіазасобу. Також, як зазначає, це може бути випереджуваче завдання: переглянувши буктрейлер, обрати казку та прочитати її, зробивши розкладування.

Буктрейлери можуть мати різну форму та призначення: **бути ігровими або неігровими; анімаційними, виготовленими у формі акторської гри, комп'ютерної графіки або мультиплікації, колажу** тощо (рис.4) [79, 31].

Рис.4. Робота з буктрейлером.

Вчитель Криворізької гімназії №52 «Діалог» Криворізької міської ради В Задорожня також презентує використання медіазасобів у власній педагогічній діяльності.

Вчитель наголошує, що під час всіх уроків у початковій школі можливо впроваджувати елементи роботи з медіазасобами (фото, відео, презентаціями). Наприклад, вона зазначає, що однією з улюблених ігор учнів її класу є гра «Зупинись мить...». Для неї використовується великий іграшковий фотоапарат зі знімним об'єктивом. Учень націлює його на об'єкт або слово, завмирає на мить і після цього оголошує, знімок чого він зробив. Потім можна скласти словосполучення, речення із цим словом (рис.5).

Рис.5. Гра «Зупинись мить».

Проте, педагог наголошує, що роботу з медіазасобами та формування медіаграмотності доцільно організувати не тільки під час уроків та виховних заходів. Вона презентує медіа гру, проведену на базі літнього оздоровчого пришкольнього табору. Під час гри були використані такі методи та прийоми: дидактична гра «Медіаїжа», конструкторська гра «Побудуй павутину «Інтернет», створення аплікації «З другом в ефірі», змагальна гра «Закинь ярлик у корзину».

Під час цього заходу, учні в ігровій формі відпрацьовували навички роботи в мережі Інтернет, користування комп'ютером, платформами для зв'язку тощо. Саме ігрова форма подачі інформації, змагальні та командні види роботи, невимущена атмосфера - сприяють засвоєнню теоретичних знань та формуванню умінь, способів діяльності роботи з медіа [25].

Отже, на основі вивчення різноманітних джерел досвіду педагогів початкової школи, можемо зазначити, що вчителі широко впроваджують роботу з медіазасобами у свою діяльність. Медіазасоби використовуються ними **як під час уроків, так і в позаурочній діяльності - на спеціальних заходах, присвячених формуванню медіакомпетеності та медіаграмотності; в ігровій діяльності; в роботі пришкольнього табору тощо.**

На уроках вчителі користуються як традиційними медіа (наприклад, періодичними виданнями), так і сучасними електронними медіазасобами. Сьогодні з молодшими школярами організують багато методів роботи з останніми: виконання інтерактивних завдань, навчальні онлайн-ігри, перегляд відео, буктрейлери, скрайбінг, створення або робота з коміксами, створення карт знань, буклетів, банерів, реклам тощо.

Також всі вчителі наголошують, що при користуванні медіазасобами, обов'язковим є формування в учнів навичок безпечної поведінки в Інтернеті, користування медіазасобами, критичного мислення. Тільки тоді медіазасоби стануть ефективним джерелом навчання та розвитку дітей.

2.2. Експериментальне дослідження ефективності впровадження медіа засобів в освітній процес **початкової школи**

З метою перевірки практичних шляхів та особливостей використання медіазасобів у освітньому процесі початкової школи, **нами було розроблено та проведено дослідження з елементами експерименту в початковій школі.**

Базою дослідження виступив Комунальний заклад «Лисогірська спеціальна школа» Первомайського району Миколаївської обласної ради.

Метою дослідження було: перевірити ефективність організації освітнього процесу в початковій школі з використанням медіазасобів.

Дослідження проходило у три етапи, кожен з яких мав певні завдання. Окреслимо етапи із поставленими на ньому завданнями: I.

Констатувальний етап 1. Провести анкетування учнів щодо використання ними медіазасобів та ставлення до них.

2. Розробити критерії та показники оцінки ефективності використання медіазасобів у початковій школі, медіакомпетеності учнів.

3. Дібрати та розробити діагностичний інструментарій дослідження.

4. Провести діагностику початкового рівня медіакомпетентності молодших школярів.

II. Формувальний етап

1. Розробити систему роботи з використання медіазасобів у освітньому процесі.

2. Впровадити розроблені форми роботи в **освітній процес**. **3. Окреслити результати спостереження під час проведення заходів.**

Контрольний етап 1. Провести повторну діагностику з метою вивчення ефективності побудованої системи роботи. 2. Зробити висновки. Дослідження проводилось у 3-му класі початкової школи. У ньому брало участь 9 учнів класу.

На констатувальному етапі нами було проведено анкетування «Ти і медіа» (додаток А) для з'ясування загальної обізнаності учнів у питанні, ставлення їх до використання медіазасобів.

На перше питання: «**Чи вивчали ви у школі комп'ютер та можливості його використання?**» всі 9 учнів (100%) відповідали ствердно.

На запитання «Тобі **більше подобається, коли уроки проводять з комп'ютером чи без нього?**» також всі 9 учнів (100%) відповідали ствердно.

На третє запитання «**Які ви знаєте пізнавальні програми телебачення, або навчально-пізнавальні фільми/** шоу тощо» діти дали мало відповідей. Серед згаданих були «ТСН», «Світ навворіт», «Руйнівники міфів», «Я люблю Україну», «Вимерлі цивілізації». Багато учнів відповіли, що взагалі не знають жодного такого формату.

На четверте запитання «**Назвіть газети та журнали, які вам допомагають у навчанні із різних предметів**» отримали такі відповіді: «Пізнайко», «Професор Крейд», «Колосок».

П'ятим запитанням анкети було «Назвіть навчально-пізнавальні сайти мережі Інтернет». На це питання, учні вказали такі варіанти: «На урок», «LearningApps», проте більшість взагалі не знають цього поняття, адже вказували варіанти «Фейсбук» або «Google» тощо.

На запитання «Як часто ви перебуваєте у сучасних соціальних мережах? З якою метою?» учні відповідали: «щодня» - 6 учнів (67%), «декілька разів на тиждень» - 2 учнів (22%), дуже рідко - 1 учень (11%); про мету - «щоб відпочити», «для спілкування з друзями», «для перегляду смішних відео» тощо.

На наступне запитання, а саме: «**Чи хотіли б ви, щоб в соціальних мережах вчителі розміщували корисну інформацію із тієї дисципліни, яку викладають: домашні завдання, вправи, тестові завдання, підказки, схеми, таблиці тощо?**» думки опитуваних розділились. Все ж більшість дітей - 5 учнів (що становить 56%) відповіли позитивно. Для решти 4-рьох учнів (44%) вибір виявився негативним.

На запитання «**Як часто ви граєте в комп'ютерні ігри? Що в них є позитивного та негативного?**» більшість дітей - 5 учнів (56%) відповіли «щодня», ще 3 учнів (33%) відповіли «декілька разів на тиждень», 1 учень (11%) - один раз на тиждень.

Також діти виділяли такі позитивні, на їхню думку, сторони комп'ютерних ігор: «цікаво грати», «піднімають настрій», «люблю грати з другом».

Негативних сторін діти не виокремлювали.

Наступне запитання «**Чи хотіли б ви удосконалити свої знання щодо можливостей використання комп'ютера, засобів з метою навчання та пізнання навколишнього світу?**» абсолютна більшість учнів - 8 осіб (89%) відповіли ствердно.

На запитання «**Чи є у вас бажання на уроках та поза ними переглядати навчально-пізнавальні програми телебачення, сайти мережі Інтернет?**» 7 учнів (78%) відповіли позитивно, 2 учнів (22%) відповіли негативно.

Останнім запитанням анкети було «**Які, на вашу думку, загрози та небезпеки існують в мережі Інтернет та сучасних засобах масової інформації?**». На нього діти давали такі варіанти: «можуть викрасти особисті дані», «можуть писати злодії», «вірус може заразити комп'ютер».

За аналізом відповідей дітей можемо стверджувати про доволі посереднє розуміння ними медіазасобів. Діти не до кінця розуміють їхню сутність та можливості використання, інтерпретуючи їх виключно як розважальні засоби.

Тому при формуальному етапі увагу було акцентовано на формуванні сприйняття медіазасобів дітьми у якості джерел пізнання.

Також для визначення стану сформованості медіакомпетентності у класі нами були розроблені критерії та показники на основі вивчення педагогічної літератури. Дослідники виокремлюють різні критерії розвитку медіакомпетентності учнів. Для нашого дослідження найбільш доцільним вважаємо виділення трьох критеріїв:

1) **Мотиваційний** - переважання пізнавального або ігрового мотивів у користуванні медіазасобами;

2) **Діяльнісний** - уміння працювати з медіа засобами (сприймати, аналізувати інформацію, використовувати їх для пошуку та передачі інформації, а також створення власних медіа);

3) **Когнітивний** - розуміння основних категорій медіа та їхньої сутності, передбачених медіакомпетентністю.

Згідно з цими критеріями, нами було визначено три рівні стану сформованості медіакомпетентності учнів: високий, середній та низький.

Розглянемо їх у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

Рівні сформованості медіакомпетентності учнів початкових класів

Рівні Показники

Високий рівень В учня **сформовані початкові уявлення про медіа, він володіє знаннями про безпечне** застосування медіа на достатньому рівні. Самостійно поширює та створює медіапродукти. Використовує медіазасоби у пізнавальній діяльності.

Середній рівень В учня **сформовані часткові уявлення про медіа. Спостерігається недостатня сформованість навичок оцінки медіа інформації, володіння знаннями про безпечне використання медіа та часткове їх застосування.** Учень може створювати медіапродукти з допомогою дорослих. Використовує медіа продукти переважно в ігрових та розважальних цілях. За вказівкою та допомогою дорослого використовує їх для навчання.

Низький рівень В учня спостерігається **відсутність сформованого уявлення про медіа, недостатнє володіння основними поняттями у сфері медіа, а також відсутність знань про безпечне використання медіа, навичок створення медіапродуктів.** Якщо учнем використовується медіазасіб, то лише в розважальних цілях.

Для дослідження мотиваційного компоненту сформованості медіакомпетентності нами було проведено методику «Драбинка мотивів» (Додаток Б).

Її метою було: визначити рівень медіаграмотності учнів початкових класів у межах мотиваційного показника.

За результатами проведення цієї методики ми отримали такі показники серед опитуваних: до високого рівня належить 0%, адже в жодній дитині не переважали пізнавальні мотиви роботи з медіа; до середнього рівня належать 4 учнів (44%), у них були поєднані розважальні (ігрові) та пізнавальні мотиви у питанні користування медіазасобами, решта 5 учнів (56%) належать до низького рівня сформованості медіакомпетентності за мотиваційним показником.

Діяльнісний компонент було досліджено за розробленою нами системою завдань роботи з медіа, яка включала завдання на використання

медіазасобів для пошуку інформації, її аналізу, передачі інформації за допомогою медіазасобу, а також створення власного медіапродукту (додаток В).

За кожне із виконаних завдань, в залежності від його рівня складності, нараховувалась певна кількість балів. Після аналізу результатів цієї методики, можемо зазначити такі результати по групі: високий рівень - 1 учень (11%), середній рівень - 3 учні (33%), низький рівень - 5 учнів (56%).

За останнім когнітивним компонентом нами був використаний тест для його перевірки (додаток Г).

Учням пропонували запитання закритого типу, за правильну відповідь на кожне з них давався один бал.

Після аналізу результатів тестування, можемо зазначити такі результати по групі: високий рівень - 2 учнів (22%), середній рівень - 4 учні (44%), низький рівень - 3 учнів (33%).

Для вирахування загального показника рівня сформованості медіакомпетентності нами було знайдено середній результат за кожним із рівнів.

Таким чином отримали такі результати по групі опитуваних: високий рівень - 11%, середній рівень - 40%, низький рівень - 48%.

Подамо показники у вигляді діаграми (рис.6)

Рис.6. Показники рівня сформованості медіакомпетентності на констатувальному етапі дослідження

З метою підвищення рівня сформованості медіакомпетентності молодших школярів, перевірки умов впровадження медіазасобів в освітній процес початкової школи, нами було розроблено та впроваджено відповідну систему роботи.

Проаналізуємо впровадження нами медіазасобів у процес викладання різних дисциплін початкової школи.

Широкі можливості для ознайомлення учнів із різними типами медіазасобів та роботи з ними дає урок літературного читання. Нами було проведено такий урок літературного читання, а саме напрямку роботи з дитячою книжкою (позакласного читання) на тему: «Газети і журнали для дітей».

Його метою було: ознайомити з українськими періодичними виданнями, формувати навички роботи з періодичними виданнями, а також **навички правильного, виразного і свідомого читання; працювати над розвитком зв'язного мовлення, пам'яті, творчого мислення, спостережливості, вміння висловлювати свою думку, збагачувати, уточнювати та активізувати словниковий запас** словами «періодичні видання», «газета», «журнал», «рубрика», «редакція», «обкладинка», «форзац» тощо; виховувати любов до читання.

Для реалізації мети уроку використовували такі методи і прийоми: вправа «Дешифратори», дидактична гра «Встанови відповідність», робота «Довідкового бюро», робота з виставкою періодичних видань, розповідь вчителя про історію створення журналів, розгляд та аналіз періодичних видань, перегляд журналів онлайн, створення «реклами» періодичного видання, скрайбінг «Як читати газети та журнали», складання пам'ятки читача, створення власного медіа, інтерактивна вправа «Мікрофон».

Під час цього уроку було організовано різноманітні види роботи із різними типами медіа.

Увагу дітей було зацентровано на тому, що медіазасобами є не тільки телефон, комп'ютер тощо, але й всі засоби інформації - журнали, книги, газети і т.д. Водночас, формували вміння працювати із різними типами медіа. Для цього організували перегляд та аналіз учнями періодичних видань у друкованому форматі та онлайн (учні вчилися переходити на сайт, відкривати файли журналу тощо).

Також вони відпрацьовували навички створення власних медіа. Для цього опрацьовували теоретичний матеріал статті журналу, яка розказувала їм про створення реклами, а потім, користуючись її інструкціями, створювали власне медіа.

Окрім цього, на уроці нами були використані медіазасоби для демонстрації мультимедійної презентації дітям, відеоскрайбінгу тощо.

Ще одним уроком з використанням медіазасобів був урок математики для 3 класу на тему: «Ділення з остачею. Складання виразів за числовим променем і таблицею множення. Розв'язування задач» (додаток Е).

Його метою було: актуалізувати знання учнями таблиць множення; ознайомити з діленням з остачею на основі предметних дій та шляхом складання таблиці результатів; формувати вміння розв'язувати задачі, що містять ділення з остачею; удосконалювати обчислювальні навички; розвивати логічне мислення учнів шляхом формування прийомів розумових дій: аналізу, синтезу, порівняння; виховувати старанність, товариськість, повагу до інших; продовжувати формувати звичку оцінювати свою роботу.

Досягненню поставленої мети сприяли: створення проблемних ситуацій, дидактична гра «Так-ні», Lego-гра «Математична вежа», робота з віртуальною дошкою, робота з підручником та інтерактивними вправами і завданнями, робота у групах, вправа «Незакінчене речення», вправа «Термометр успіху».

На цьому уроці широко використовувались можливості комп'ютера як сучасного медіазасобу. Формували в учнів навички користування ним у навчальних цілях. Для цього вводили як окремі форми роботи (інтерактивні завдання), так і прийоми, для яких використовували цей медіазасіб. Наприклад, після гри «Математична вежа» з використанням Lego, ми не просто попросили учнів скласти і показати піраміду з цеглинок. Вони повинні були сфотографувати її (у всіх учнів уже є персональні телефони) та прикріпити фото на інтерактивну дошку зі спільним доступом, перейшовши за посиланням.

Такий вид роботи надзвичайно сподобався учням, активізував їхню пізнавальну діяльність, інтерес, тому ми далі також послуговувались таким прийомом.

Також роботу з інтерактивними математичними завданнями ми організували на персональних гаджетах. Наявність такого медіазасобу у кожної дитини є дуже зручною на уроці, адже не доводиться організувати роботу в комп'ютерному класі для введення окремих елементів роботи з інтернет-платформами, сайтами тощо.

Вчили учнів не тільки переходити за посиланням, але й користуватися QR-кодом, який виводили на дошку. Така робота є ефективною через швидкий зворотній зв'язок від учнів, автоматичну перевірку, що робить легким аналіз помилок для вчителя.

Цікавою для учнів виявилась вправа для самооцінювання «Термометр успіху». Для оцінки власної роботи на уроці, нами було створено опитування у вайбер-спільноті класу. Кожному потрібно було зайти і проголосувати за обраний варіант.

Наступним проаналізуємо урок української мови для 3 класу на тему: «Правопис префіксів роз-, без-» (додаток Ж).

За мету було поставлено: **ознайомити учнів з вимовою і правописом** префіксів роз-, без- у словах; **формувати правильні правописні вміння і навички; активізувати і поповнювати словниковий запас; розвивати пізнавальну самостійність, мовлення учнів, фонематичний слух; розвивати вміння аналізувати, порівнювати мовні явища, узагальнювати та робити самостійні висновки; виховувати культуру мовлення, навички каліграфічного письма; виховувати любов до рідної мови, самостійність, наполегливість.**

Під час цього уроку також використовували новітні медіазасоби з різними цілями.

Наприклад, під час вправи «Гронування» також було використано інтерактивну дошку - учні пригадували ознаки префікса, і прикріплювали написану на стікері ознаку на неї. Для цього також використовували персональні гаджети, перейшовши за посиланням у вайбер-групі класу.

Також було проведено онлайн-тестування кожного учня для актуалізації попередньо вивченої інформації про префікс. Для цього вони також

користувались персональними гаджетами.

В ході роботи із завданнями підручника, учні вчилися користуватися онлайн-словниками. Було застосовано прийом диференціації: хто міг - відкривав його самостійно, користуючись пошуковим браузером, інші - користувалися посиланням у вайбер-спільноті.

Для рубрики із підручника «Хвилинка спілкування» також було використано медіазасоби. Працюючи в парах, учні складали та розповідали діалоги, записували їх на диктофон та надсилали запис у чат класу.

До цього уроку також були включені інтерактивні вправи, які учні виконували онлайн, користуючись QR-кодом (вправа «Класифікація» та вебквест «Таємна кімната»).

За допомогою тлумачного словника онлайн, вони знайомилися із поняттям «стендап», а творчим завданням додому було - скласти свій стендап-виступ з поданими словами, записати його на відео та надіслати у чат класу.

Також медіазасоби нами використовувались під час проведення уроку « **Я досліджую світ**» для 3 класу на тему: « **Експеримент (дослід). Вправління у складанні плану експерименту**».

Його метою було: **закріпити знання сутності методів дослідження, особливості їхнього проведення; поглибити знання дітей про експеримент як метод дослідження; повторити кроки у проведенні експерименту; вчити складати план експерименту, дотримуватись його та правил безпеки під час його проведення; розвивати дослідницькі уміння, спостережливість, уважність, мислення, пам'ять, мовлення тощо; мотивацію до дослідницької діяльності; виховувати любов до природи, бажання її досліджувати; повагу один до одного, уміння працювати в команді.**

Комп'ютерні засоби виявились актуальними під час цього уроку, адже завдяки ним учні змогли здійснити віртуальну екскурсію декількома лабораторіями, побачити справжнє спорядження, умови, у яких вчені працюють.

Окрім того, нами була знову введена робота з віртуальною дошкою, цього разу діти прикріпляли на стікери у вигляді повітряних кульок свої очікування від уроку. Також для актуалізації опорних знань було проведено онлайн-тестування «Методи дослідження природи».

На уроці була організована дослідницька робота (дослід «Виверження вулкану»). Перед тим дітям було продемонстровано відео-інструкцію виконання цього дослідження.

Для закріплення вивченого, діти виконували інтерактивні вправи, користуючись QR-кодом; виконували різні завдання на платформі «Мій клас».

Можемо зазначити, що під час проведення таких уроків діти були більш активними, зацікавленими у діяльності, виражали позитивні емоції. Варто зазначити, що сучасні діти і гаджети з дитинства є близькими. Тому використовувати персональні телефони на уроках учням дуже цікаво, при цьому цікаво саме в навчальних цілях, адже вони постійно вчать чомусь новому (переходити за посиланнями, користуватися QR-кодом, різними навчальними сайтами). Це привчає їх до розуміння медіазасобів не тільки як розваги, але й як засобу пізнання.

На роках ми використовували такі медіаплатформи як: «synonymy.info», «На урок», «Мій клас», «Learning Apps», «wordwall», «YouTube», «Viber», «jmail.com.ua» і т.д. Також під час проведення всіх уроків нами використовувались відео-фізкультхвилинки з платформи «YouTube», які дуже подобались дітям.

Отже, можемо зазначити, що педагогічні спостереження за учнями на формувальному етапі дослідження показали позитивні результати. Для чіткого відслідковування змін у рівні сформованості медіакомпетеності, нами було виконано повторне діагностування учнів на контрольному етапі експериментального дослідження. З цією метою використовувались типові методики, проте зі змінним стимульним матеріалом/завданнями/питаннями тощо.

Окреслимо результати, отримані на контрольному етапі дослідження за кожною з методик.

Для дослідження мотиваційного компоненту сформованості медіакомпетентності нами було проведено методику «Драбинка мотивів»

За результатами проведення цієї методики ми отримали такі показники серед опитуваних: до високого рівня належить 3 учня (33%) - у них переважали пізнавальні мотиви; до середнього рівня належать 5 учнів (56%), у них були поєднані розважальні (ігрові) та пізнавальні мотиви у питанні користування медіазасобами, 1 учень (11%) належить до низького рівня сформованості медіакомпетеності за мотиваційним показником. Діяльнісний компонент було досліджено за системою завдань роботи з медіа, що включала завдання на використання медіазасобів для пошуку інформації, її аналізу, передачі інформації за допомогою медіазасобу, а також створення власного медіапродукту. Після аналізу результатів цієї методики, можемо зазначити такі результати по групі: високий рівень - 5 учнів (56%), середній рівень - 4 учнів (44%), низький рівень в опитуваних не спостерігався - 0%.

За когнітивним компонентом був використаний тест. Після аналізу результатів тестування, можемо зазначити такі результати по групі: високий рівень - 4 учнів (44%), середній рівень - 4 учнів (44%), низький рівень - 1 учень (11%).

Для вирахування загального показника рівня сформованості медіакомпетеності нами було знайдено середній результат за кожним із рівнів. Таким чином отримали такі результати по групі опитуваних: високий рівень - 44%, середній рівень - 49%, низький рівень - 7%. Подамо показники у вигляді діаграми (рис.7)

Рис.7. Показники рівня сформованості медіакомпетентності на контрольному етапі дослідження

Порівняємо показники рівня сформованості медіакомпетентності на констатувальному та контрольному етапі дослідження (рис.8).

Рис.8. Показники рівня сформованості медіакомпетентності на контрольному етапі дослідження

Високий рівень зріс із 11% до 44%, середній рівень - із 40% до 49%, низький рівень зменшився із 48% до 7%.

Позитивна динаміка у рівні сформованості медіакомпетентності молодших школярів свідчить про ефективність впровадження медіазасобів в освітній процес початкової школи.

Тому педагоги початкової школи можуть взяти на замітку елементи системи, яка впроваджувалась, а саме: робота з персональними мобільними телефонами на уроках, використання QR-кодів, інтерактивних посилань для виконання онлайн-вправ, перегляд навчальних відео, голосування у чаті класу, надсилання аудіо- та відео виконаних завдань, робота з періодичними виданнями онлайн та офлайн і т.д.

Зазначені види діяльності не тільки підвищують медіаграмотність учнів та формують їхню медіакомпетентність, але й підвищують їхній пізнавальний інтерес, активізують їх, вдосконалюють розуміння та засвоєння навчального матеріалу учнями на уроках.

2.3. Методичні рекомендації щодо вибору та використання медіазасобів на уроках у початковій школі

Контакт молодших школярів із медіазасобами не повинен проходити стихійно та безконтрольно. Робота з медіа засобами, використання їх в освітньому процесі початкової школи повинно бути виваженою, спеціально організованою вчителем, контрольованою діяльністю.

Для того, щоб медіазасоби виступали засобом освіти та розвитку молодших школярів, а також були ефективними у цьому процесі, потрібно уважно підходити до організації роботи з ними, а також до їх вибору.

На основі вивчення нами теоретичної літератури з теми, аналіз передового педагогічного досвіду та практичних аспектів використання медіазасобів у освітньому процесі початкової школи, проведення експериментального дослідження, нами були узагальнені рекомендації щодо вибору та використання медіазасобів на уроках у початковій школі.

До них можемо віднести:

- 1) відповідність дібраних медіазасобів педагогічним принципам (безпеки, науковості, духовності, гуманності і т.д.), санітарно-гігієнічним вимогам;
- 2) доцільність використання дібраних медіа у контексті уроку - відповідність темі, меті уроку, вимогам програмового матеріалу тощо;
- 3) відповідність дібраних медіазасобів віку дітей (нааяним у них умінням використання цих засобів, достатнього рівня розвитку психічних процесів тощо);
- 4) зрозумілість медіазасобу - як візуального сприйняття, так і змістового наповнення;
- 5) інформативність медіазасобу;
- 6) поєднання ігрового та навчального аспекту в медіазасобі;
- 7) комбінування різних типів медіазасобів (не робити акцент лише на використанні цифрових медіа);
- 8) формування навичок медіагієни при роботі з медіазасобами;
- 9) відпрацювання практичних навичок самостійного використання медіазасобів у буденному житті (з метою комунікації, саморозвитку тощо);
- 10) мотивація, стимулювання учнів до роботи з медіазасобами у процесі пізнавальної діяльності;
- 11) розвиток критичного мислення учнів - постійна стимуляція учнів до аналізу інформації, яку несе медіазасіб;
- 12) проєктування вчителем початкових класів педагогічно комфортного освітнього середовища на уроках у початковій школі із врахуванням розвивальних можливостей медіазасобів.

Дослідники наголошують, що медіазасоби та медіаплатформи як засіб освіти повинні ретельно добиратися педагогами перед їх використанням.

Для цього вони пропонують такі критерії:

19. відповідність методичним цілям уроку;
20. універсальність;
21. зрозумілість інтерфейсу, видимість навігації;
22. доступність;
23. безпечність, мінімізація обсягу персональних даних;
24. адаптація до аудиторії та відповідність пізнавальним інтересам;
25. логічна структурованість та доцільне поєднання медіаплатформ та ресурсів, які використовуються на уроці;
26. зворотний зв'язок [6, 63-64].

Також ефективним є створення педагогами власних медіаплатформ та медіаресурсів. Адже вони забезпечують актуальність і релевантність освітнього матеріалу (можна оновлювати його відповідно до вимог програми, потреб дітей), індивідуалізація навчання, ефективніший таймінг уроку [6, 63].

Під час використання цих медіазасобів, повинні бути дотриманими такі вимоги:

27. молодші школярі повинні **мати доступ до друкованих, візуальних та електронних медіа;**
28. **мати доступ до інформації та розваг;**
29. **мати змогу за допомогою медіа реалізувати найпростіші дослідницькі завдання;**
30. **користуючись медіа, учні повинні володіти базовою термінологією медіаосвіти;**
31. **діти повинні розуміти, що всі медіатексти** включають якесь «повідомлення»;
32. молодші школярі повинні **вміти «декодувати» та аналізувати (за допомогою «критичного аналізу») медіатексти в історичному, соціальному та культурному** сенсах, розуміючи **зв'язки між аудиторією, медіатекстом** та оточуючим світом;
33. на основі отриманих знань школярі повинні мати можливість не тільки розробляти й аналізувати власні медіа, а й ті, що були розроблені іншими [51, 12; 30].

Дослідниця О. Жосан зазначає, що при користуванні медіа продуктами, потрібно враховувати такі фактори: основні дидактичні принципи - усвідомлення, систематичності, індивідуалізації, доступності та наочності засобів формування у дитини умінь **самостійно здобувати інформацію та працювати з нею**; представлення в медіапродукті **різних видів інформації, що** буде засвоюватись споживачами; наявність **систем підказок, допомоги та інших навчальних елементів** під час виконання завдань з допомогою медіа (комп'ютерних ігор, тренажерів тощо); систематичний зворотній зв'язок у процесі виконання завдання: реагування на відповіді дитини (правильність-неправильність, відповіді, підказка тощо) [24, 247].

Дослідники Г. Корицька та С. Богдзівєвич виокремлюють умови, дотримання яких забезпечить ефективність застосування засобів медіадидактики. Серед них вони виділяють:

31. забезпечення комплексної роботи та системності у набутті медіакомпетентностей як вчителями, так і учнями;
32. забезпечення поетапності у формуванні комунікативних умінь та навичок, у розробленні завдань, розвиток умінь користуватися різними видами інформації, продукувати медіадидактичний контент;
33. підвищення мотивації пізнавальної діяльності учнів завдяки моделюванню комунікативних ситуацій, проблемно-пошукових, творчих завдань (знаходити, сприймати, аналізувати, оцінювати, систематизувати, порівнювати різні факти та інформацію);
34. доступність, посиленість виконання вправ для кожної дитини;
35. забезпечення зворотного зв'язку [34, 177].

Дослідниці Н. Гудима, Н. Мелекесцева, О. Ковальчук зазначають, що використання медіазасобів та формування компонентів медіаграмотності учнів початкової школи повинно відбуватися покроково. Для цього потрібно забезпечити впровадження у зміст навчальних дисциплін спеціальних вправ і завдань із використанням медіазасобів; застосування технологій **BYO**; формування медіаграмотності вчителів [16, 36].

Розглядає загальнопедагогічні вимоги до використання медіазасобів у освітньому процесі початкової школи також Л. Петрик. До них вона відносить:

36. забезпечення мотивації учнів;
37. забезпечення інноваційності освітнього процесу;
38. орієнтація на потреби учнів класу;
39. індивідуалізація освітнього процесу;
40. збагачення світоглядних орієнтирів молодших школярів;

41. варіативність дидактичного інструментарію, що використовується;
42. забезпечення ефективності пізнавальної діяльності школярів;
43. робота над активізацією пізнавальної діяльності школярів;
44. при доборі медіазасобів урахування різних каналів сприйняття учнями інформації;
45. розвиток навичок критичного мислення при сприйнятті медіа;
46. постійне формування нових медіанавичок;
47. формування особистісних якостей дітей (емпатія, відповідальність, лідерство, толерантність);
48. сприяння організації контролю та самоконтролю школярами своєї діяльності [57, 124].

Також, для успішного та ефективного використання окреслених медіазасобів, педагог повинен до здійснювати це з позиції таких основних вимірів:

- 1) когнітивний (вільне володіння комп'ютерними програмами, успішне їх практичне використання в педагогічній діяльності, оперування поняттями, семіотикою медіа);
- 2) моральний (суб'єктивне усвідомлення значущості медіа в житті людини, зокрема і учнів початкових класів);
- 3) естетичний (доцільне поєднання внутрішньої краси та зовнішнього виміру медіа, естетика медіа контенту);
- 4) практичний (подання інформації завдяки медіазасобам, уміння використовувати медіа на відповідному етапі професійної педагогічної діяльності) [82, 178].

Необхідною умовою впровадження роботи з медіазасобами в освітньому процесі початкової школи є дотримання санітарно-гігієнічних норм, дотримуватись медіа гігієни, що спрямовується на попередження шкідливого впливу медіаінформації на здоров'я індивіда.

Ці навички медіагігієни поділяються на фізіологічні та психологічні. До фізіологічних профілактичних заходів належать фізичні вправи та вправи для очей. У свою чергу, психологічна медіагігієна спрямована на те, що медіаспоживач повинен розуміти та розрізняти практично медіаінформацію, що має негативний вплив на нього [78, 132].

Педагог-практик О. Гордніченко наголошує, що ефективність застосування медіазасобів залежить від етапу уроку. Вона зазначає, що не варто використовувати їх довше, ніж 20 хвилин, адже діти втомлюються, перестають розуміти інформацію, не можуть її усвідомити та осмислити.

На її думку, найбільш доцільно використовувати аудіо чи відео на початку уроку (5 хвилин - це скорочує підготовчий період з 3 до 0,5 хвилини, а втома та зниження концентрації уваги настають на 5-10 хвилин пізніше звичайного), а також в інтервалах між 15, 20, 30 і 35-ма хвилинами. Це дає можливість підтримувати стійку увагу школярів протягом усього уроку, адже під час кожного заняття в учнів періодично змінюються характеристики зорового та слухового сприймання (гострота, порогові, чутливість), увага, втомлюваність [15].

Отже, для того, щоб використання медіазасобів у початковій школі було ефективним, доцільним в освітньому процесі, потрібно дотримуватись певних рекомендацій (як вимог до добору медіазасобів, так і умов його використання).

Добираючи медіазасоби, вчитель повинен звертати увагу, насамперед, на доцільності його відповідно віку дітей, наявних у них знань, умінь, навичок тощо, їхніх пізнавальних інтересів; також відповідності до теми, завдань уроку; зрозумілості, безпечності і т.д.

Використання медіазасобів повинно відповідати санітарно-гігієнічним вимогам, мотивувати учнів до пізнавальної діяльності, бути цікавим дітям, формувати у них медіаграмотність, розвивати критичне мислення, особистісні якості тощо.

Висновки до 2 розділу

У другому розділі нами було досліджено практичні аспекти використання медіазасобів на уроках у початковій школі.

З цією метою було проаналізовано передовий педагогічний досвід вчителів початкових класів із проблеми дослідження. На основі цього, можемо зазначити, що вчителі широко впроваджують роботу з медіазасобами у свою педагогічну діяльність. Медіазасоби використовуються ними як під час уроків, так і в позаурочній діяльності - на спеціальних заходах, присвячених формуванню медіакомпетентності та медіаграмотності; в ігровій діяльності; в роботі пришкольного табору тощо.

На уроках вчителі користуються як традиційними медіа (наприклад, періодичними виданнями), так і сучасними електронними медіазасобами. Сьогодні з молодшими школярами організують багато методів роботи з останніми: виконання інтерактивних завдань, навчальні онлайн-ігри, перегляд відео, буктрейлери, скрайбінг, створення або робота з коміксами, створення карт знань, буклетів, баннерів, реклам тощо.

Також всі вчителі наголошують, що при користуванні медіазасобами, обов'язковим є формування в учнів навичок безпечної поведінки в Інтернеті, користування медіазасобами, критичного мислення. Тільки тоді медіазасоби стануть ефективним джерелом навчання та розвитку дітей.

З метою перевірки практичних шляхів та особливостей використання медіазасобів у освітньому процесі початкової школи, нами було проведено дослідження з елементами експерименту в початковій школі.

Вона реалізувалося в трьох етапах: констатувальному, формувальному та контрольному.

Під час констатувального етапу було вивчено відношення учнів до медіазасобів, досвід користування ними та зацікавленість у цьому процесі за допомогою анкети. Також було досліджено стан сформованості медіакомпетентності учнів класу.

На формувальному етапі було впроваджено систему уроків з використанням медіазасобів.

А під час контрольного етапу, завдяки повторному діагностуванню та порівнянню результатів, визначалася динаміка змін після реалізації розробленої системи роботи.

Позитивна динаміка у рівні сформованості медіакомпетентності молодших школярів свідчить про ефективність впровадження медіазасобів в освітній процес початкової школи.

Тому, можемо зробити висновок, що робота з персональними мобільними телефонами на уроках, використання QR-кодів, інтерактивних посилань для виконання онлайн-вправ, перегляд навчальних відео, голосування у чаті класу, надсилання аудіо- та відео виконаних завдань, робота з періодичними виданнями онлайн та офлайн і т.д.

Зазначені види діяльності не тільки підвищують медіаграмотність учнів та формують їхню медіакомпетентність, але й підвищують їхній пізнавальний інтерес, активізують їх, вдосконалюють розуміння та засвоєння навчального матеріалу учнями на уроках.

Під час впровадження роботи з медіазасобами в освітньому процесі важливо дотримуватись педагогічних вимог (як вимог до добору медіазасобів, так і умов його використання).

Добираючи медіазасоби, вчитель повинен звертати увагу, насамперед, на доцільності його відповідно віку дітей, наявних у них знань, умінь, навичок тощо, їхніх пізнавальних інтересів; також відповідності до теми, завдань уроку; зрозумілості, безпечності і т.д.

Використання медіазасобів повинно відповідати санітарно-гігієнічним вимогам, мотивувати учнів до пізнавальної діяльності, бути цікавим дітям, формувати у них медіаграмотність, розвивати критичне мислення, особистісні якості тощо.

ВИСНОВКИ

Процесі дослідження проблеми були розв'язані всі поставлені завдання:

1. Розкрито зміст понять «медіаграмотність» та «медіазасоби» та проаналізовано важливість медіазасобів для формування особистості учня початкової школи.

З'ясовано, що використання медіазасобів у освітньому процесі, вдосконалення медіаграмотності молодших школярів, їхньої медіакомпетентності повинно бути одним із напрямків роботи сучасної школи. Сучасне покоління - покоління новітніх технологій, тому важливо з одного боку - акцентувати увагу і на залученні до традиційних медіазасобів, а з іншого - навчати безпечно та ефективно використовувати новітні медіа. Важливо вчити та спонукати учнів використовувати медіазасоби саме в освітньо-пізнавальних цілях, а не тільки розважальних.

Медіаосвіта та, як її результат - формування в учнів медіакомпетентності та медіаграмотності є одним із провідних завдань закладу загальної середньої освіти.

Медіакомпетентність визначають як рівень медіакультури, який реалізує усвідомлення індивідом соціокультурного, економічного і політичного контексту існування медіа, гарантує його змозгу бути носієм та передавачем медіакультурних цінностей, смаків, стандартів, успішно контактувати з медіапростором, створювати нові елементи сучасної медіакультури тощо

У тлумаченні цих понять фігурує і термін медіазасоби, адже медіаграмотна особистість може комунікувати та реалізувати будь-яку діяльність, ефективно користуючись для цього медіазасобами.

Поняття «медіазасобів» у науковій літературі визначаються як засоби, які використовуються для створення, зберігання, копіювання, поширення інформації тощо. Єдиного погляду на визначення та їхню класифікацію не існує. Проте найпростішою та найпоширенішою класифікацією є розділення їх на традиційні (газети, книги, журнали, тощо) та новітні медіазасоби (комп'ютер, мережа Інтернет тощо).

2. Охарактеризовано роль і місце медіазасобів в освітньому процесі початкової школи та особливості їх застосування.

Визначено, що медіазасоби відіграють важливу роль в освітньому процесі початкової школи. Завдяки медіазасобам вчитель може докладніше спланувати освітній педагогічний процес, підвищується його успішність та результативність загалом, внаслідок того, що медіазасоби допомагають ефективніше подати освітній матеріал, унаочнити його, донести його через різні канали сприйняття учнів, що робить здобуті знання міцнішими.

Також використання медіазасобів у початковій школі сприяє не тільки формуванню медіаграмотності дітей, вміння користуватися різними видами медіа, але й критичне мислення, навички ефективної комунікації, творчого пошуку, дослідницької діяльності тощо.

Педагоги та дослідники розглядають медіазасоби як засоби унаочнення, як засоби комунікації (здійснення дистанційного навчання), як ігрові засоби тощо. Роботу з ними реалізують через: пошук та підбір учнями інформації до певної теми з різних медіаджерел, перегляд та обговорення медіа текстів на певну тему (словесного матеріалу, відеофрагментів, аудіозаписів, фотографій ілюстрацій тощо), виконання різноманітних вправ та завдань з ними, обговорення інформації з різних медіаджерел з метою її критичного аналізу, створення власних медіа (записування аудіо на диктофон, створення рекламних листівок, колажів тощо, колективне створення відеороликів тощо).

3. Описано сучасний педагогічний досвід використання медіазасобів в освітньому процесі початкової школи.

Нами досліджувався досвід вчителів початкових класів як на базі закладу освіти (вчитель Н. Кучеренко), так і на основі різних інтернет-джерел (проаналізовано досвід О. Ключкової, О. Городніченко, Є. Терещенко, С. Вітер, І. Черешнюк, В. Задорожньої).

На основі вивчення цих джерел досвіду, можемо зазначити, що медіазасоби використовуються вчителями як під час уроків, так і в позаурочній діяльності - на спеціальних заходах, присвячених формуванню медіакомпетентності та медіаграмотності; в ігровій діяльності; в роботі пришкольного табору тощо.

На уроках вчителі користуються як традиційними медіа, так і сучасними електронними медіазасобами. Сьогодні з молодшими школярами організовують багато методів роботи з останніми: виконання інтерактивних завдань, навчальні онлайн-ігри, перегляд відео, буктрейлери, скрайбінг, створення або робота з коміксами, створення карт знань, буклетів, баннерів, реклам тощо.

Також всі вчителі наголошують, що при користуванні медіазасобами, обов'язковим є формування в учнів навичок безпечної поведінки в Інтернеті, користування медіазасобами, критичного мислення. Тільки тоді медіазасоби стануть ефективним джерелом навчання та розвитку дітей.

Також було проаналізовано та узагальнено умови та вимоги до використання медіазасобів в освітньому процесі початкової школи.

Визначено, що особливості процесу впровадження медіазасобів в освіту полягає не тільки в особливостях розвитку їхніх користувачів, але і в особливостях самих медіазасобів, а також дисциплін, у ході яких вони використовуються. Адже з інтеграцією медіаосвіти у хід викладання освітніх дисциплін початкової школи, завдання медіаосвіти потрібно конкретизувати до рівня освітніх завдань дисципліни, що викладається. Добираючи медіазасоби, вчитель повинен звертати увагу, насамперед, на доцільність його відповідно віку дітей, наявних у них знань, умінь, навичок тощо, їхніх пізнавальних інтересів; також відповідності до теми, завдань уроку; зрозумілості, безпечності і т.д.

Використання медіазасобів повинно відповідати санітарно-гігієнічним вимогам, мотивувати учнів до пізнавальної діяльності, бути цікавим дітям, формувати у них медіаграмотність, розвивати критичне мислення, особистісні якості тощо.

4. Експериментально перевірено ефективність використання медіазасобів на уроках у початковій школі.

Відповідно до цього завдання дослідження, нами було експериментально перевірено ефективність використання медіазасобів на уроках у початковій школі.

Експериментальне дослідження передбачало три етапи: констатувальний, формувальний та контрольний.

Під час констатувального експерименту було вивчено відношення учнів до медіазасобів, досвід користування ними та зацікавленість у цьому процесі за допомогою анкети. Також було досліджено стан сформованості медіакомпетентності учнів класу.

Під час формувального експерименту було впроваджено систему уроків з використанням медіазасобів (зокрема урок літературного читання «Газети і журнали для дітей», урок математики «Ділення з остачею. Складання виразів за числовим променем і таблицею множення.

Розв'язування задач», урок української мови «Правопис префіксів роз-, без-», урок **з інтегрованого курсу «Я досліджую світ» на тему: «Експеримент (дослід). Вправління у складанні плану експерименту».**

А під час контрольного - завдяки повторному діагностуванню та порівнянню результатів, визначалася динаміка змін рівня сформованості медіакомпетентності учнів після реалізації розробленої системи роботи.

Оскільки за результатами дослідження, спостерігалася позитивна динаміка у рівні сформованості медіакомпетентності молодших школярів, то це свідчить про ефективність впровадження медіазасобів в освітній процес початкової школи.

Тому, методи і прийоми роботи з медіа засобами, які використовувались у системі роботи, а саме: робота з персональними мобільними

телефонами на уроках, використання QR-кодів, інтерактивних посилань для виконання онлайн-вправ, перегляд навчальних відео, голосування у чаті класу, надсилання аудіо- та відео виконаних завдань, робота з періодичними виданнями онлайн та офлайн і т.д. є ефективними.

Зазначені види діяльності не тільки підвищують медіаграмотність учнів та формують їхню медіакомпетентність, але й підвищують їхній пізнавальний інтерес, активізують їх, вдосконалюють розуміння та засвоєння навчального матеріалу учнями на уроках.

5. Розроблено методичні рекомендації щодо вибору та використання медіазасобів на уроках у початковій школі

Визначено, що з метою ефективного використання медіазасобів у початковій школі, їх доцільності в освітньому процесі початкової школи, необхідно дотримуватись певних рекомендацій (як вимог до добору медіазасобів, так і умов його використання).

Добираючи медіазасоби, педагогу варто звертати увагу, перш за все, на доцільності його відповідно віку дітей, наявних у них знань, умінь, навичок тощо, їхніх пізнавальних інтересів; також відповідності до теми, завдань уроку; зрозумілості, безпечності і т.д.

Використання медіазасобів повинно відповідати санітарно-гігієнічним вимогам, мотивувати учнів до пізнавальної діяльності, бути цікавим для учнів, формувати у них медіаграмотність, розвивати критичне мислення, особистісні якості тощо.

Таким чином, **всі завдання роботи було реалізовано.**

Викладені в дослідженні твердження та матеріали не вичерпують всього об'єму проблеми використання медіазасобів у початковій школі **та не претендують на повному і завершеність.**

До подальших напрямів дослідження вважаємо за доцільне віднести вивчення особливостей впровадження роботи з медіазасобів під час самостійних видів роботи, роль та особливості використання медіазасобів у освіті дітей з особливими потребами.